

Uloga države u suvremenom gospodarstvu

Mušковиć, Mauro

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies, Rijeka / Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:187:500314>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet
University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies - FMSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET U RIJECI

MAURO MUŠKOVIĆ

ULOGA DRŽAVE U SUVREMENOM GOSPODARSTVU

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET U RIJECI

ULOGA DRŽAVE U SUVREMENOM GOSPODARSTVU
THE ROLE OF THE STATE IN MODERN ECONOMY

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Osnove ekonomije

Mentor: izv.prof.dr.sc. Ana Perić Hadžić

Student/studentica: Mauro Mušković

Studijski smjer: Logistika i menadžment u pomorstvu i prometu

JMBAG: 0112074636

Rijeka, srpanj 2020.

Student/studentica: Mauro Mušković

Studijski program: Logistika i menadžment u pomorstvu i prometu

JMBAG: 0112074636

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA

Kojom izjavljujem da sam završni rad s naslovom

Uloga države u suvremenom gospodarstvu

izradio samostalno pod mentorstvom

izv. prof. dr. sc. Ana Perić Hadžić

te komentorstvom _____

stručnjaka/stručnjakinje iz tvrtke _____
(naziv tvrtke).

U radu sam primijenio metodologiju izrade stručnog/znanstvenog rada i koristio literaturu koja je navedena na kraju završnog rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo u završnom radu na uobičajen, standardan način citirao sam i povezao s fusnotama i korištenim bibliografskim jedinicama, te nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Rad je pisan u duhu hrvatskoga jezika.

Suglasan sam s trajnom pohranom završnog rada u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci te Nacionalnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice.

Za navedeni rad dozvoljavam sljedeće pravo i razinu pristupa mrežnog objavljivanja:
(zaokružiti jedan ponuđeni odgovor)

- a) rad u otvorenom pristupu
- b) pristup svim korisnicima sustava znanosti i visokog obrazovanja RH
- c) pristup korisnicima matične ustanove
- d) rad nije dostupan

Student

Mauro Mušković

(potpis)

Mauro Mušković

SAŽETAK

U ovom se završnom radu obrađuje državna uloga kroz povijest te uloga države u suvremenom gospodarstvu. Daje se uvid u značaj makroekonomske politike te njenih instrumenata. Obrađuju se pojedini instrumenti makroekonomske politike te se uviđaju njihovi krajnji ciljevi te razlozi zbog kojih ih država koristi. Sagledava se odnos globalizacije na suvremeno gospodarstvo te na koji se način države nose sa istom. Ukazuje se na značaj obrazovanja, zdravstvenog sektora u gospodarskom razvoju. Također ukazuje se na ulogu države u tržišnom gospodarstvu i načine na koje država djeluje na isto. U posljednjem poglavlju analizira se trenutno stanje hrvatskog gospodarstva te utjecaj koji ulazak u Europsku uniju ima za Republiku Hrvatsku. Također ukazuje se na važnost koju država ima prilikom svladavanja kriznih situacija.

Ključne riječi: državna uloga, gospodarstvo, gospodarski rast, makroekonomska politika

SUMMARY

This paper deals with the role of the state throughout history and the role of the state in the modern economy. An insight into the importance of macroeconomic policy and its instruments is given. Individual instruments of macroeconomic policy are discussed and their ultimate goals and the reasons why the state uses them are recognized. The relation of globalization to the modern economy and the way in which states deal with it are considered. The importance of education, the health sector in economic development is pointed out. It also points to the role of the state in a market economy and the ways in which the state acts on the same. The last chapter analyzes the current state of the Croatian economy and the impact that EU accession has for the Republic of Croatia. It also points out the importance that the state has in overcoming crisis situations.

Key words: state role, economy, economic growth, macroeconomic policy

SADRŽAJ

SAŽETAK	I
SUMMARY	I
SADRŽAJ	II
1. UVOD	1
2. PROMJENA ULOGE DRŽAVE U GOSPODARSTVU KROZ POVIJEST	3
2.1. POZITIVNA I NORMATIVNA ULOGA DRŽAVE.....	3
2.2. POVEĆANJE ULOGE DRŽAVE TOKOM 20. STOLJEĆA	5
2.2.1. <i>Povratak na tržište</i>	9
3. ULOGA DRŽAVE U SUVREMENOM GOSPODARSTVU	11
3.1 GLOBALIZACIJA.....	12
3.2. MAKROEKONOMSKA POLITIKA DRŽAVA.....	13
3.2.1. <i>Monetarna politika</i>	16
3.2.2. <i>Fiskalna politika</i>	18
3.2.2.1 <i>Funkcije, instrumenti i učinci fiskalne politike</i>	19
3.2.3. <i>Vanjskotrgovinska politika</i>	22
3.2.3.1. <i>Carina</i>	23
3.2. ULOGA DRŽAVE U GOSPODARSKOM RAZVOJU.....	25
3.2.1 <i>Izravne mjere za gospodarski razvoj</i>	26
3.2.1.1. <i>Tržišni neuspjesi</i>	29
3.2.2. <i>Nadrastanje nacionalnog okvira</i>	30
4. HRVATSKA U SUVREMENOM GOSPODARSTVU	31
4.1. TRENUTNO STANJE HRVATSKOG GOSPODARSTVA.....	32
4.2. HRVATSKA U EU	35

4.3. ULOGA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE U GOSPODARSTVU TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19	36
5. ZAKLJUČAK.....	38
LITERATURA	40
KAZALO KRATICA.....	42
POPIS TABLICA.....	42
POPIS GRAFIKONA	42
POPIS SHEMA	42

1. UVOD

Uloga države u gospodarstvu mijenjala se s godinama. Neki od kritičara ekonomske misli zagovarali su slobodu samoga tržišta i djelovanje tržišta na temelju „nevidljive ruke“ ili temelju politike koja kaže „neka sve ide svojim tokom“. Takav način djelovanja tržišta s godinama je pokazivao svoje mane te je bilo jasno kako bi se država trebala uključiti u rad samog tržišta i u pomoć gospodarstvu da ostvari zadane ciljeve. Bitna je uloga države no ona svakako mora biti regulirana do neke mjere. Tako država danas raznim politikama utječe na rad tržišta i njegovo funkcioniranje kao i na gospodarstvo općenito.

Kroz rad će se obraditi razne politike država koje održavaju gospodarstvo stabilnim te se bave rastom i razvojem države. Uvidjet će se promjena uloge države kroz godine te kako se i zašto smanjivala odnosno povećavala njena uloga. Svakako je bitno da država konstantno bude uključena u rast i razvoj te da vodi brigu o svojim građanima. Bitne su mjere koje moraju biti u znaku dobre namjere i vjere za održavanje gospodarstva. Država mora imati spreman odgovor na svaku situaciju u kojoj se zatekne, mora djelovati stalnim mjerama i politikama kako bi cjelokupno gospodarstvo „gurala“ prema naprijed. To su sve elementi kojima će se ovaj rad baviti s osvrtom na gospodarstvo Republike Hrvatske.

Rad je podijeljen u pet poglavlja. U **uvodu** kao prvom poglavlju navedeno je čime se rad bavi kroz poglavlja te što će sve biti spomenuto. Navedeni su problemi i predmeti istraživanja te je opisana sama struktura rada.

U drugome poglavlju pod nazivom **promjena uloge države u gospodarstvu kroz povijest** sagledava se kako su se mijenjala razmišljanja o potrebi uloge države u gospodarstvu kroz 20. stoljeće. Daje se definicija samoga gospodarstva te se objašnjavaju pozitivna i normativna uloga države. Također se sagledava utjecaj marksističkog i socijalističkog razmišljanja na povećanje uloge države u gospodarstvu te se ukazuje na to kakav utjecaj ima povećanje uloge države na gospodarstvu u odnosu kada je taj utjecaj bio minimalan.

Treće se poglavlje bavi **ulogom države u suvremenom gospodarstvu**. Prikazane su politike kojima se koriste države kako bi utjecale na razvoj i održavanje svoga gospodarstva. Istaknuta je makroekonomska politika država te njeni instrumenti i politike te su tako obrađene važnosti fiskalne, monetarne te vanjskotrgovinske politike u održavanju gospodarstva stabilnim te njegovom rastu i razvoju prema ciljevima koji se tim politikama

žele postići. U konačnici se sagledava uloga i važnost obrazovanja, zdravstva, organizacijskih promjena u razvoju države.

Četvrto poglavlje bavi se **stanjem Hrvatske u suvremenom gospodarstvu** odnosno trenutnim stanjem njenoga gospodarstva. Uviđa se važnost koju ima ulazak u Europsku Uniju za razvoj njena gospodarstva te usporedba rasta BDP-a u usporedbi s ostalim članicama. Na kraju poglavlja uviđa se uloga države i državnih mjera tijekom pandemije COVID-19 te važnost tih mjera u održavanju gospodarstva.

U **zaključku** kao petom poglavlju navode se spoznaje odnosno zaključci dobiveni obradom tema po pojedinim poglavljima.

2. PROMJENA ULOGE DRŽAVE U GOSPODARSTVU KROZ POVIJEST

Gospodarstvo predstavlja pribavljanje, raspolaganje i upravljanje sredstvima i sposobnostima pojedinaca ili ljudskih zajednica radi zadovoljenja njihovih potreba i želja. Gospodarske djelatnosti su međusobno ovisne a putem podjele rada, razmjene, organizacije proizvodnje i upravljanja čine temelj društvenog života. Na stanje gospodarstva utječe raspoloživost prirodnih i proizvedenih dobara te ljudsko znanje i sposobnosti uporabe tog znanja kao i organizacija kako društvenih tako i državnih institucija koje reguliraju i usmjeravaju gospodarske napore te raspodjelu njihovih rezultata. Temeljno načelo gospodarstva bilo bi maksimalna korist od danih odnosno raspoloživih resursa odnosno da se s danim sredstvima ostvari maksimalna korist. Proučavanjem gospodarstva u cjelini odnosno njegovim zakonima, odnosima i stanjem bavi se ekonomska znanost.¹

Sama riječ ekonomija sastoji se od grčkih riječi *oikos* što bi značilo kuća odnosno domaćinstvo i *nomos* što znači zakon. Značenje riječi ekonomija bilo bi upravljanje kućanstvom i imanjem i svom imovinom koja s time dolazi, dok bi svrha toga upravljanja obiteljskim domom bila zadovoljenje potreba članova obitelji pribavljanjem i racionalnom uporabom dobara. Tako se i karakterizira upravljanje gospodarstvom od strane države koja ima cilj zadovoljenje svojeg stanovništva pravilnom raspodjelom dobara i novčanih sredstava kako bi se nacionalno gospodarstvo u cjelini moglo dalje razvijati.

2.1. POZITIVNA I NORMATIVNA ULOGA DRŽAVE

Vlade država „igraju“ nekoliko uloga u društvu od kojih su svakako najznačajnije društvena, politička i ekonomska. Fokus bi svakako bi na ekonomskoj ulozi vlade to jest države. U izvršavanju ove uloge vlada se koristi raznim instrumentima politike i na taj način raspoređuje resurse, redistribuira prihode te utječe na razinu aktivnosti.

U tom pogledu korisno je poznavati razlike između pozitivne i normativne uloge države. Normativna uloga određuje smjernice, načela ili norme za intervenciju javnog sektora u jačanju blagostanja. Bazirajući se na temeljnim ekonomskim načelima pokušava

¹„Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža“, 2020., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=22812> (25.06.2020.)

definirati što bi vlada trebala učiniti kako bi ispravila nesavršenosti na tržištu i nadopunila tržište na druge načine promicanja i maksimiziranja socijalne skrbi. Iako ekonomisti to izričito ne priznaju, na normativnu ulogu utječe politički ustav neke zemlje. U zapadnim, tržišno orijentiranim demokracijama, odakle potječe mnogo modernog ekonomskog mišljenja, normativna uloga države implicitno je vezana za individualistički, politički proces koji pretpostavlja da nema ciljeva ili potreba izvan onih pojedinih građana ili birača. Stoga se javni interes smatra sakupljanjem interesa pojedinih građana ili birača. Na neki način ovo objašnjava zašto mnogi vide usku povezanost tržišne ekonomije i demokratskog procesa. U tržišnom gospodarstvu pojedinci glasaju svojim dolarima, dok u demokratskom procesu svoj glas koriste za promociju svojih političkih ciljeva.² Držeći svoju ulogu, država ne može imati ciljeve drugačije od ciljeva svojih građana. No, moglo bi se pretpostaviti alternativno poimanje države, kao što je koncepcija totalitarne države koja postoji neovisno od pojedinaca koji žive u određenom trenutku i koja, prema tome, postoji i sama.

Dok normativna uloga pokušava definirati što vlada treba učiniti kako bi maksimizirala ekonomski boljitak, pozitivna uloga opisuje i analizira ono što vlada zapravo radi. U idealnoj bi se situaciji te dvije uloge spojile: idealna i stvarna uloga postale bi iste jer bi država radila upravo ono što se od nje očekuje i provele bi sve reforme potrebne za maksimalizaciju socijalne skrbi. U stvarnom svijetu dvije se uloge uglavnom razlikuju i ponekad se odstupaju po mnogo čemu, implicirajući da mnoge potrebne reforme nisu provedene. Različitost između uloga proizlazi iz više različitih čimbenika od mogućih razlika između interesa onih koji upravljaju i onih kojima se upravlja, do pogrešaka i zabluda donositelja politika, neadekvatne kontrole donositelja politika nad instrumentima politike i na zaostale učinke prošlih odluka. Odluke politika koje su donijele prethodne vlade i dalje u najvećoj mjeri određuju trenutnu ekonomsku ulogu države i ograničavaju djelovanje sadašnjih vlada. Prethodne politike često stvaraju ulogu države koja se razlikuje od one koju mogu preferirati trenutni donositelji politika. Pravna, politička ili administrativna ograničenja mogu značajno ograničiti moć kojom bi trenutna vlada mogla mijenjati politike države. Primjeri odluka s dugoročnim posljedicama su one koje se odnose na veličinu državne službe, na to jesu li poduzeća javna ili privatna, visina plaća u javnom sektoru, mirovinska prava, staža na javnim radnim mjestima, porezne olakšice i subvencije određenim skupinama ili sektorima i tako dalje. Takve odluke stavljaju nove vlade u

² Tanzi, V.: The Changing Role of the State in the Economy: A Historical Perspective, International Monetary Fund, Washington, 1997., p.4

nemogućnost kratkoročnog djelovanja te postaju krivcima za ekonomske probleme koji su nastali kao posljedica djelovanja prošlih vlada odnosno njihovih politika i odluka. To daje na znanje kako trenutna ekonomska situacija u državi nije ogledalo djelovanja sadašnje vlade nego rezultat prethodnih i trenutnih ekonomskih politika države. Trenutna je uloga djelomično ili u velikoj mjeri oblikovana povijesnim zbivanjima. Na primjer, u mnogim industrijskim zemljama na to je utjecalo njihovo iskustvo s razornim ratovima i prijetnjom komunizma, što je sve utjecalo na politike tadašnje vlade. U mnogim zemljama u razvoju na ekonomsku ulogu države utjecalo je i njihovo iskustvo kolonijalnih sila. U tim se zemljama nacionalizacija poduzeća odvijala zbog toga što su u vrijeme kolonizacije mnoga velika poduzeća bila u rukama pojedinaca iz kolonijalnih sila.

Također, postoje i drugi važni čimbenici koji utječu na trenutne mogućnosti djelovanja vlade a to su:³

- a) društveni stavovi određeni kulturnom baštinom ili religijom
- b) razina gospodarskog razvoja , ovisno o sofisticiranosti tržišta i privatnih institucija, može zahtijevati manje ili više državne intervencije
- c) stupanj otvorenosti gospodarstva
- d) tehnološki razvoj koji može stvoriti ili uništiti prirodne monopole ili stvoriti ili povećati potrebu za reguliranjem određenih novih aktivnosti, poput financijskih tržišta, komunikacije ili prijevoza
- e) kvalitetu javne uprave koja može ograničiti opseg učinkovite vladine intervencije

Stječe se dojam da čim je država manje razvijena trebala bi imati više koristi od značajnije vladine uloge koja bi nadopunila tržište i ispravila njegove brojne nesavršenosti koje nastaju zbog nedostatka informacija, ograničene pokretljivost resursa i pretjerane ekonomske moći pojedinaca.

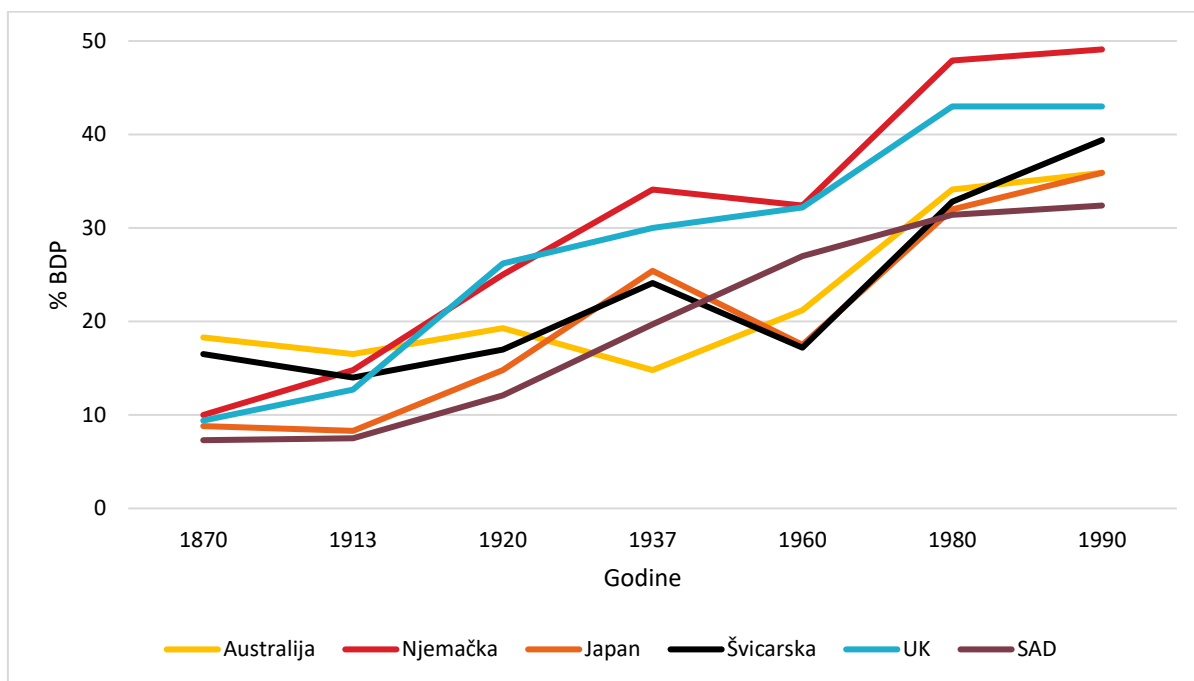
2.2. POVEĆANJE ULOGE DRŽAVE TOKOM 20. STOLJEĆA

Klasični ekonomisti su se zalagali za minimalnu ulogu javnoga sektora preferiravši tako ulogu određenu to jest ograničenu na obavljanje javnih radova, održavanje zakona i reda u državi te obranu zemlje. Prema mišljenju klasičnih ekonomista vlada bi trebala

³ Tanzi, V.: The Changing Role of the State in the Economy: A Historical Perspective, International Monetary Fund, Washington, 1997. p.7

garantirati pravovaljanost to jest svetost ugovora te bi trebala zaštititi ekonomske i političke slobode pojedinaca što bi se moglo smatrati glavnim aktivnostima javnog sektora. Takav ajmo reći konzervativan stav bio je reakcija na široko uplitanje vlade na tržište u prošlosti što su klasični ekonomisti smatrali štetnim te smatrali to preprekom ka ekonomskom rastu i razvoju određene države, te je kao posljedica takvog stava uloga države bila znatno ograničena u 19. stoljeću.

U 20. stoljeću došlo je do postupnog, ali velikog širenja uloge države u gospodarstvu. Takvo širenje posebno je vidljivo iz podataka o rastu javne potrošnje kao udjela u BDP-u. U novim industrijaliziranim zemljama taj je udio u prosjeku narastao s oko 12 posto na oko 45 posto tijekom 20. stoljeća.

Grafikon 1. Rast javnih rashoda u razdoblju od 1870.-1990. prema postotku BDP-a

Izvor: izradio student prema podacima iz: Tanzi, V.; Schuknecht, L.: Public Spending in the 20th Century: A Global Perspective, Cambridge University press, Cambridge, 2000, p.6.-7.

Iz grafikona je vidljivo kako javna potrošnja raste od kraja 19. stoljeća te tijekom cijelog 20. stoljeća i to znatno. Valja napomenuti kako su se tijekom 20. stoljeća odvila i dva svjetska rata što je svakako pridonijelo rastu javne potrošnje koja se utrostručuje kod većine država. Kao što je vidljivo za primjer su odabrane neke od najrazvijenijih zemalja svijeta. No veliku ulogu o rastu javne potrošnje točnije javnih rashoda imala je i svakako promjena

ekonomske misli u tom prijelazu sa 19. na 20. stoljeće.⁴ Marksističko i socijalističko razmišljanje koje je isticalo jednakost dohotka među pojedincima stvorilo je snažne pritiske na vlade tržišnih gospodarstava da igraju značajnu ulogu u preraspodjeli dohotka. Pojava komunizma u Sovjetskom Savezu i u drugim istočnoeuropskim zemljama, te samo centralno planiranje koje sve više populariziralo u ostatku svijeta, gurali su mnoge zemlje prema "mješovitoj" ekonomiji. Mješovita ekonomija podrazumijevala je ekonomsku i značajnu ulogu vlade. Preraspodjela dohotka smatrala se glavnim, legitimnim ciljem politike koji je zahtijevao da se smanji dohodak bogatih i poveća dohodak siromašnih. Porez na dohodak, uz jako progresivne stope, subvencije na osnovnu robu i socijalne isplate postali su uobičajena vladina politika. Takve politike nisu postojale ili su bile rijetke u prošlosti. Rast javne potrošnje na obrazovanje i zdravstvo također je često opravdan u smislu utjecaja na raspodjelu dohotka. Keynesijansko razmišljanje stvorilo je i pritiske na vladu da pomogne održati raspoloživi dohodak pojedinaca tijekom cikličkih kolebanja, kako bi se stabilizirala ekonomija. Programi javnih radova i naknada nezaposlenosti, zajedno s proširivanjem u javnom sektoru, i porezi s visokom ugrađenom fleksibilnošću, opravdani su zbog toga. Javni mirovinski programi, često s preraspodjelom, i različiti oblici pomoći onima kojima je dohodak pao ispod određenih razina uvedeni su u mnogim zemljama. Javna poduzeća korištena su za maksimiziranje javne zaposlenosti. Cilj je bio izgraditi gospodarstvo s karakteristikama koje su smanjile njegovu izloženost fluktuacijama. Smatra se da su zemlje s velikim javnim sektorom manje podložne poslovnim ciklusima te je keynesijansko je mišljenje korišteno za opravdanje širenja ekonomske uloge javnog sektora.⁵

Uz utjecaj socijalističkog i općenito keynesijanskog razmišljanja na politike koje su vodile vlade mnogih zemalja, tehnički razvoj ekonomije, posebno nakon Drugog svjetskog rata, pružio je dodatna opravdanja za intervenciju javnog sektora. Tako je koncept javnog dobra opravdavao vladinu opskrbu mnogim dobrima koja su imala obilježja javnog dobra jer se podrazumijevalo kako bi samo tržište bez državne intervencije bilo premalo opskrbljeno takvim dobrima.

Saznanje da konzumacija ili proizvodnja neke robe može stvoriti pozitivne ili negativne vanjske posljedice koje se ne odražavaju na cijenu te robe javljalo se pod engleskim pojmom externalities te je stvorilo novi slučaj tržišnog neuspjeha koji zahtijeva

⁴ Tanzi, V.; Schuknecht, L.: Public Spending in the 20th Century: A Global Perspective, Cambridge University press, Cambridge, 2000., p.5

⁵ Tanzi, V.: The Changing Role of the State in the Economy: A Historical Perspective, International Monetary Fund, Washington, 1997., p.10

vladinu intervenciju. Od vlade se očekivalo da poveća troškove proizvodnje ili konzumiranja robe s nepoželjnim vanjskim utjecajima, a posebno radi smanjenja troškova robe s poželjnim vanjskim utjecajima. *Exsternalities* je pojam za koji se ne može naći konkretan prijevod a označava nuspojavu ili posljedicu industrijske ili komercijalne aktivnosti koja utječe na druge stranke, a da se to ne odražava na troškove proizvoda ili usluga te robe. Taj pojam se u prošlosti koristio za opravdanje širenja uloge države u zdravstvu, obrazovanju, istraživanju, transportu i mnogim drugim područjima. Tadašnje mišljenje odnosno argumentacija proširenja vladine uloge bilo je to kako bi bez vladine intervencije tržište premalo ili prekomjerno proizvodilo takvu robu, ovisno o tome jesu li eksternalije bile dobre ili loše. Uloga vlade mogla bi se odvijati kroz subvencije privatnom sektoru na način da su dane izravno ili kroz određene porezne olakšice kroz javnu proizvodnju nekih dobara, kao u slučaju zdravstva ili obrazovanja, ili kroz propise. Također tada jedan od argumenata za povećanje vladine uloge u gospodarstvu postaje nedostatak upravljačkih vještina u privatnom sektoru te da su zbog velikog obima, neke aktivnosti ili projekti zahtijevali količinu kapitala ili stupanj stručnosti koji samo javni sektor može omogućiti. Sljedeći razlog bio je taj što su informacije ključne za uspješno provođenje nekih aktivnosti bile dostupnije ili su bile dostupne samo javnom sektoru te bi to kod privatnog sektora stvaralo problem jer bi tada trošak dobivanja informacija mogao premašiti korist od iste.

U pedesetim i šezdesetim godinama 20. stoljeća, posebno u zemljama u razvoju, često se pretpostavljalo da je vlada najbolji sudac u odlučivanju koja je roba „nužna“, a koja nije, stoga je vladina presuda zamijenila onu tržišnu. Tako je i samo zakonodavstvo države davalo povoljan tretman investicijama usmjerenim na proizvodnju takozvane nužne robe u obliku pristupa devizama, povlaštenom oporezivanju, pružanju kredita. Kažnjavala se proizvodnja ili se čak zabranila upotreba određenih kreditnih i deviznih resursa koji bi se koristili za proizvodnju takozvane „luksuzne“ robe, dok su s druge strane vlade mnogih država štatile domaću proizvodnju nužne odnosno potrebite robe. Pretpostavka je da vlada ima više znanja od privatnog sektora o načinu na koji tržište i gospodarstvo djeluju i što građanima najviše treba. Kako je doba povećane vladine intervencije već bilo dužega vijeka, te je realnost bila nekoliko desetljeća proširene državne intervencije, očekivanja su se mogla usporediti sa danim rezultatima. Stajalište da bi vlada mogla biti rješenje većine problema više nije tako široko prihvaćeno kao prije dva ili tri desetljeća te su rezultati ovog iskustva razočarali u mnogim zemljama, posebice u zemljama u razvoju. Vidljivo je da velika državna intervencija nije poboljšala raspodjelu resursa, ne promiče bržu stopu rasta, nije dovela do

bolje raspodjele dohotka i nije osigurala stabilnije ekonomsko okruženje. Resursi su kao posljedica loših vladinih politika i dalje loše raspoređeni. Nejednakost dohotka u tome se razdoblju nije poboljšala u državama s povećanom vladinom intervencijom ništa značajnije u odnosu na države koje su imale ograničenu ulogu u javnom sektoru. Inflacija, nezaposlenost i makroekonomske nejednakosti nastavljaju utjecati na mnoge zemlje, a često i na one s velikom državnom intervencijom.

2.2.1. Povratak na tržište

Pojavila se određena spoznaja kako porast vladine intervencije na tržištu prati manja pozornost na temeljne aktivnosti države. Budući da donosioci politika svakako imaju ograničeno vrijeme i resurse na raspolaganju zbog toga što su postali rastrojani i prepravljani brojnim odgovornostima koje su preuzeli oni nisu bili u stanju posvetiti osnovnim aktivnostima potrebne resurse, vrijeme, energiju i pažnju. Često je sami cilj stvaranja vlasništva bio opravdanje za neproduktivno korištenje javnih resursa te je krajnji rezultat bilo pogoršanje kvalitete osnovnih usluga koje pruža država. Ovo pogoršanje imalo je negativne posljedice na rad tržišta, što uvelike ovisi o tome koliko dobro država obavlja svoje temeljne aktivnosti.

U mnogim je zemljama zbog takvog načina rada države patilo zakonodavstvo. Kriminal je postao veliki problem jer je dozvoljeno propadanje službi policije i sudova zbog nedostatka sredstava ili pozornosti. Sporove među građanima ili između građana i države nije se moglo brzo riješiti, jer je u mnogim zemljama pristup pravdi postao vrlo skup, a pravosudni sustav na rubu propasti. Sudske odluke bile su odgađane (ponekad i po mnogo godina), a kad su napokon došle, relevantne su ih stranke doživljavale kao nepoštene, pristup zakonu bio je nejednak za različite pojedince, a zakonska prava, uključujući i ona povezana s imovinom i ugovorima, postala su neizvjesna. U mnogim zemljama dobivanje osnovnih dokumenata ili dozvola, poput putovnica, vozačkih dozvola, odobrenja za otvaranje dućana, može potrajati mjesecima, vlada često ne provode ugovore, stvarajući tako sumnje u vezi s vlasničkim pravima i poticanje nekih na zanemarivanje uvjeta ugovora. U nekim zemljama pristup zakonodavstvu je postao toliko visok da je bio pristupačan samo onima koji su „jači“ i „moćniji“ što opet pokazuje već spomenutu nejednaku pravdu.

Osnovno obrazovanje pretrpjelo je kada je država proširila svoju ulogu u daleko skupljem visokom obrazovanju. Održavanje osnovne fizičke infrastrukture pretrpjelo je kada je država ometala velika ulaganja i kada je dala prednost investicijskim izdacima nad troškovima za rad i održavanje.⁶

Posljednjih je godina došlo do ponovnog otkrivanja tržišta ili barem većeg poštivanja vlada i javnosti za ulogu koju tržište može igrati u gospodarstvu. Kao posljedica toga, došlo je do postupnog smanjenja vladine intervencije i većeg oslanjanja na alokativnu ulogu tržišta. Uloga vlade mijenja se od one koja se natječe s tržišnom do one koja povećava tržište i poboljšava njegov rad. U sve većem broju zemalja događaju se sljedeće promjene:⁷

- privatiziraju se javna poduzeća;
- kvantitativna ograničenja trgovine se smanjuju ili ukidaju, a uvozne carine se snižavaju, u nekim slučajevima, spuštaju na vrlo niske razine, čineći trgovinu odgovornijom na promjene u relativnim cijenama;
- ograničavanja na dodjelu kredita i kontrole kamatnih stopa smanjuju se ili uklanjaju, vraćajući na tržište važnu alokativnu funkciju kreditnog tržišta;
- kontrola cijena postala je manje popularna i brojna druga ograničenja u ekonomskim aktivnostima se smanjuju.

Sve ove promjene povećavaju ulogu tržišnih snaga te ograničavaju opseg vladine intervencije. Vlade počinju shvaćati da ne bi trebali zamijeniti tržište u raspodjeli resursa već bi trebali raznim mjerama pripomagati u raspodjeli istih.

⁶ Tanzi, V.: The Changing Role of the State in the Economy: A Historical Perspective, International Monetary Fund, Washington, 1997., p.16

⁷ Ibidem p.13

3. ULOGA DRŽAVE U SUVREMENOM GOSPODARSTVU

Kao glavni problem svakog tržišta odnosno ono čime se svako tržište vodi je što, kako i za koga proizvoditi? To bi uglavnom i bila glavna problematika tržišta koje samo po sebi djeluje putem određenog mehanizma, a ta tržišni mehanizam djeluje na temelju odnosa ponude i potražnje. Adam Smith u djelu „Bogatstvo naroda“ opisao je djelovanje tog tržišnog mehanizma putem *nevidljive ruke* to jest da sami sudionici tržišta, međusobno si konkurirajući te potaknuti odnosima ponude i potražnje, vlastite ciljeve u obliku maksimiziranja profita usklađuju s ciljevima ostalih sudionika tržišne utakmice. Na taj način tržišni mehanizam djeluje automatski bez potrebe za vanjskim utjecajem odnosno utjecajem države. Iako tržišni mehanizam ima puno prednosti njegovi promašaji znaju dovesti do nedostataka u ekonomskim rezultatima procesa reprodukcije. U tom se slučaju svakako može doći do utjecaja države koja ima za cilj ukloniti nedostatke na tržištu a to radi u obliku ispravka nepravilnosti u raspodjeli dohotka, osiguranja efikasnosti i poticanja ekonomskog rasta te stabilnosti. Država svakako ima ulogu u održavanju tržišne utakmice pravednom pri čemu se svakako misli na otklanjanje nesavršene konkurencije koja se javlja u obliku monopola, duopola, oligopola i sličnih oblika nesavršenosti tržišta u kojima poduzeće ili poduzeća diktiraju cijene te u većini slučajeva postavljaju visoke cijene te nizak obujam proizvodnje. Države otklanjaju takve prijetnje tržištu reguliranjem uvjeta poslovanja poduzeća ili najčešće postavljaju antimonopolska ograničenja u zakonu. Tržišta najčešće ne dovode do nepristrane raspodjele dohotka i mogu dovesti do velike razlike između dohotka i potrošnje te u tom slučaju države može djelovati promjenom modela ostvarivanja dohotka pomoću tržišnih renti, kamata i dividendi. Suvremene države koriste se oporezivanjem kako bi povećale prihode za transfere ili programe socijalne pomoći koji predstavljaju mrežu financijske sigurnosti za siromašne. Nastankom makroekonomije 30.-ih godina prošloga stoljeća sve više država odlučilo je imati veću ulogu odnosno utjecaj na samome tržištu. Koriste se makroekonomskom i fiskalnom politikom kako bi potakle veću produktivnost i ekonomski rast te smanjile nezaposlenost i inflaciju e poslovnim ciklusima. Kao kombinacija tržišnog mehanizma i utjecaja države na tržište javlja se *mješovita ekonomija* koja postaje dominirajući način ekonomske organizacije u suvremenim industrijskim ekonomijama u kojima tržište određuje većinu pojedinačnih cijena i količina, ali država svojim programima oporezivanja, potrošnje i monetarnog reguliranja usmjerava cjelokupnu ekonomiju.

Kako bi svaka država kreirala uspješno gospodarstvo ona mora konstantno kontrolirati to gospodarstvo te njime upravljati. Na taj način država će izbjeći negativne efekte koje donosi loša kontrola nad gospodarstvom a oni se javljaju u obliku smanjenja dohotka kućanstava i visoke stope nezaposlenosti te tome sličnim pokazateljima. Tako se zaključuje da bi neke od osnovnih uloga države u ekonomiji bile:

- A. osiguranje efikasnosti
- B. utjecaj na povećanje, jednakost i raspodjelu dohotka
- C. održavanje makroekonomske stabilnosti te poticanje gospodarskog rasta⁸

Kada se govori u kontekstu osiguranja efikasnosti država se tu javlja u obliku tržišnog korektora putem raznih zakona koji sprječavaju nastanak monopola na tržištu. Država također može poticati proizvodnju javnih dobara za koje nema dovoljnog interesa na tržištu te nastoji osigurati konkurentnost na tržištu za proizvodnju dobara potrebitih za funkcioniranje društva. Država se mora truditi osigurati što pravedniju raspodjelu dohotka kako bi izbjegla pojavu društvene nejednakosti i siromaštva.

3.1 GLOBALIZACIJA

Globalizacija je nešto što obilježava modernu odnosno suvremenu ekonomiju kao takvu. Ona se javlja kao proces stvaranja svijeta u jedinstveno tržište. Brzina njezinog razvoja ovisi o brzini razvoja moderne tehnologije čiji je razvoj uvjetovan brzinom globalizacijskih i integracijskih procesa. Globalizacija se pojavljuje krajem 20. stoljeća odnosno u 80.-tim godinama toga stoljeća. Razlog pojave same globalizacije je u tome što su se tada razvijale razne telekomunikacijske tehnologije te se svijet pretvara u jedinstveni informacijski sustav. Razvijanje takvih tehnologija dovelo je do pristupa raznim informacijama u kratkome roku što dovodi do značajnih promjena u suvremenom svjetskom gospodarstvu. Postaje jasno kako će informacija sama po sebi u gospodarstvu postati najbitnija „roba“ odnosno imati će izričiti značaj. Razvoj i dostupnost tehnologije omogućio je da zemlje koje su zaostajale za ostatkom svijeta sada lakše mogu „uhvatiti korak“ sa razvijenijim zemljama.

Sam proces globalizacije dovodi do toga da je potrebno konstantno obrazovanje i nadogradnja znanja pojedinaca odnosno stanovništva kako bi bili sposobni ovladati

⁸ Ivančević T., Perić K. : Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola Zagreb, Zagreb, 2017., p. 84

modernim tehnologijama. Razvoj tehnologije zahtijevat će veću stručnost i fleksibilnost rade snage kao jedan od glavnih preduvjeta za opstanak na tržištu rada.⁹

Za uspješnost nacionalnih gospodarstva bitan je stupanj obrazovanosti te kreativne sposobnosti pojedinaca. Razvijene i bogate zemlje predvodile su tehnološki razvoj, a njihova gospodarstva temeljila su se na razvijanju industrije visokih tehnologija poput informatičke i biotehnološke industrije. Cijena rada u razvijenim zemljama postaje viša te multinacionalne kompanije odlaze sa svojim postrojenjima u slabije razvijene zemlje. Na taj način potpomažu takvim nerazvijenim zemljama odnosno zemljama u razvoju pri njihovom razvitku i izlasku iz siromaštva njihovog stanovništva. Globalizacija tako ima izrazit značaj za moderno gospodarstvo te se države raznim mjerama i instrumentima pokušavaju nastavljati razvijati i biti u toku sa novim trendovima tržišta .

Tokom procesa globalizacije javljaju se razni problemi koji sačinjavaju zahtjevne izazove prilikom usuglašavanja globalizacije sa nacionalnim ekonomskim politikama. Problemi poput duga, poslovnog rizika te ekonomske nestabilnosti u uvjetima globalizacije putem liberaliziranih svjetskih financijskih tržišta vrlo brzo mogu ugroziti i najstabilnije nacionalne ekonomske sustave. Zaključuje se kako je u suvremenim ekonomskim uvjetima nemoguće osmisliti nacionalu ekonomsku politiku koja bi na duže vrijeme mogla osigurati makroekonomsku stabilnost nacionalne ekonomije. Proces globalizacije onemogućuje planiranje dugoročnih nacionalnih politika te od nacionalnih ekonomija traži fleksibilnost i spremnost prihvaćanja globalnih trendova za ekonomski razvoj. Može se steći zaključak kako uspješnost nacionalnih ekonomija zavisi o njihovoj sposobnosti prilagodbe uvjetima globalizacije.¹⁰

3.2. MAKROEKONOMSKA POLITIKA DRŽAVA

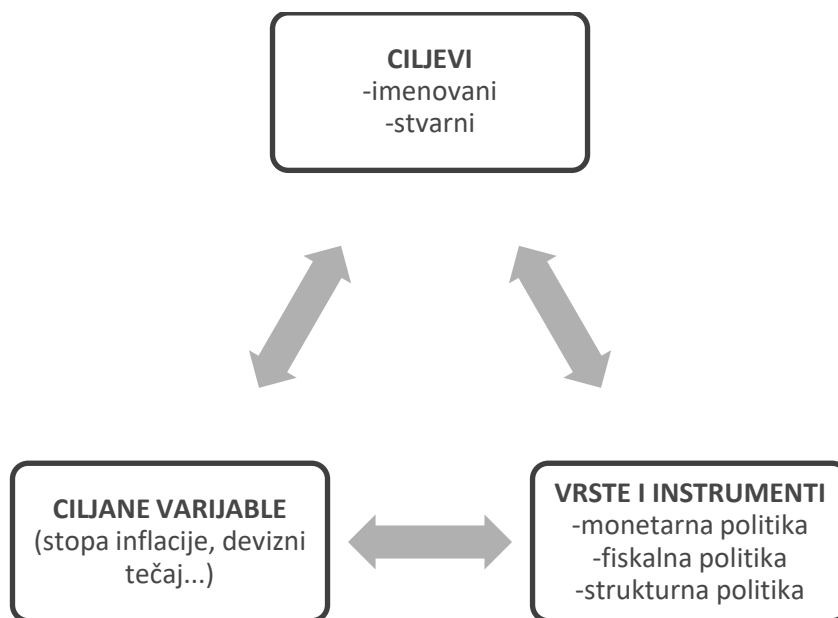
Makroekonomska politika odnosi se na propise i pravila odnosno instrumente i mjere te planove i programe ekonomskih aktivnosti koje donose makroekonomski autoriteti kako bi ostvarili unaprijed definirane ciljeve.¹¹ Uzimajući u obzir da određene promjene kod izbora makroekonomskih varijabli a na koje se utječe izborom makroekonomske politike utječu na kretanja ukupnih aktivnosti privrede u nekoj zemlji i na samo kvalitetu njezinih

⁹ Ivančević T., Perec K. : Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola Zagreb, Zagreb, 2017., p. 15

¹⁰ Ibidem p. 48

¹¹ Borozan Đ.: Makroekonomija, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2019., p. 43

performansi, očita je veza koju ta politika ima u upravljanju sektorima gospodarstva te zemlje. Makroekonomska politika je instrument javno-političkog djelovanja u ekonomiji koja ima za svrhu ostvarenje određenih ekonomskih ciljeva. Gledajući njen djelokrug ona svakako obuhvaća ciljeve, ciljane varijable, različite politike te njihove instrumente.¹²

Shema 1. odnos između ciljeva, vrsti i instrumenata te ciljanih varijabli makroekonomske politike

Izvor: izradio autor prema: Borozan Đ.: Makroekonomija, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2019., p. 44

Ciljevi makroekonomske politike mogu se razvrstati na *imenovane* ciljeve i *stvarne* ciljeve. Pod imenovanim ciljevima, za koje se još koriste nazivi poput krajnjih, konačnih ili općenitih, smatra se u najopćenitijem smislu ciljevi prema kojima teži određena zemlja te oni najčešće nisu promjenjive naravi. Obično se kao takav cilj politike javlja odnosno postavlja ostvarenje blagostanja građana države, koje sadrži mnoge ekonomske i neekonomske elemente o kojima je nužno voditi računa.

Stvarni ciljevi bi bili oni ciljevi koji konkretiziraju imenovane ciljeve te koji trebaju omogućiti iste. Oni su podložni promjenama te su prostorno vremenski uvjetovani i ovisni o trenutnoj situaciji. Oni se obično odnose na stabilizaciju i postizanje¹³:

- snažnog i održivog gospodarskog rasta te stvaranje stabilnosti za ekonomski razvoj

¹² Borozan Đ.: Makroekonomija, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2019., p. 43

¹³ Ibidem: p.44

- stabilnosti u smislu pune zaposlenosti, stabilnosti cijena, niske inflacije, stabilnog deviznog tečaja, uravnotežene platne bilance

- ravnomjerne distribucije dohotka i ostvarenje socijalnih ciljeva

Posredni ciljevi mogu imati konfliktni karakter te se međusobno dva cilja mogu naći na putu jedan drugomu odnosno suprotstaviti se kao što bi to na primjer bio slučaj kod inflacije i nezaposlenosti u kratkom roku. Tada je potrebno ustvrditi prioritete te određeni stupanj do kojega će jedan od ciljeva biti žrtvovan radi ostvarenja prioriternih ciljeva. Posredni se ciljevi izražavaju već spomenutim *ciljanim varijablama*. *Ciljanje varijable* su na kvantitativan način izražene varijable koje je moguće regulirati u svrhu ostvarenja ciljeva. Tu se mogu javljati bilo koje od glavnih ekonomskih varijabli poput stope inflacije, deviznog tečaja, ponude novca, stope rasta realnog BDP-a (npr. ostvariti godišnji gospodarski rast u realnim pojmovima od 6%). Makroekonomska politika ima svrhu postizanja povećanja proizvodnje odnosno povećanja samog BDP-a države kroz :¹⁴

1. povećanje obujma proizvodnje
2. visoku razinu zaposlenosti
3. cjenovnu stabilnost
4. vanjskotrgovinsku stabilnost

Sama definicija BDP-a glasila bi da je to bruto domaći proizvod odnosno da je to mjera tržišne vrijednosti svih finalnih dobara i usluga proizvedenih u državi u razdoblju od godine dana. Samo povećanje obujma proizvodnje te ekonomska ponašanja kućanstava, pojedinca i gospodarskih subjekata odnosno analiza cjelokupnog gospodarstva gleda se kroz *nacionalnu proizvodnju, zaposlenost, opću razinu cijena te vanjsku trgovinu*.¹⁵ Razinu zaposlenosti kao takvu iskazujemo stopom zaposlenosti koja je jednaka omjeru ukupnog broja zaposlenih i broju radno sposobnog stanovništva dok se stopa nezaposlenosti države računa na sličan način no ovdje se u omjer stavljaju broj nezaposlenih i veličina radne snage odnosno radno sposobnog stanovništva. Kao treći cilj makroekonomske politike javlja se cjenovna stabilnost koja je u tržišnom gospodarstvu potrebna za racionalno alociranje resursa te mjerenje ekonomske vrijednosti. Kao sam pokazatelj opće razine cijena koristi se CPI (eng. *Consumer price index*) odnosno indeks potrošačkih cijena koji se također koristi pri izračunu stope inflacije.

¹⁴ Ivančević t., Perec k. : Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola Zagreb, Zagreb, 2017., p. 85

¹⁵ Ibidem: p.85

Kao četvrti cilj makroekonomske politike javlja se vanjskotrgovinska stabilnost i pokazuje razlike između uvoza i izvoza, odnosno ravnotežu neto izvoza. Instrumenti državne politike kojima se postiže stabilnost međunarodne razmjene su **monetarna politika, fiskalna politika, međunarodna ekonomska politika, politika dohodaka.**

Za izračunavanje razvijenosti ekonomije neke države može se koristiti i indeks konkurentnosti koji se sastoji od indeksa tehnološkog razvoja koji se sastoji od inovacija i razvijenosti informacijske i komunikacijske tehnologije. Kod indeksa konkurentnosti još se javlja i indeks javnih institucija dobiven od anketa a sastoji se od stupnja korupcije i ocjene pravnog sustava dok se kod indeksa makroekonomskog okruženja uviđa makroekonomska stabilnost, kreditni rejting te državna potrošnja.¹⁶

Makroekonomsku politiku može se podijeliti prema više kriterija. Kada bi se primjerice dijelila prema ciljevima koji se žele ostvariti može se podijeliti na politiku rasta i razvoja koja je usmjerena prema ostvarenju prvog posrednog cilja, politiku stabilizacije koja je usmjerena prema drugom posrednom cilju te distributivnu politiku koja je pak usmjerena prema trećem posrednom cilju.¹⁷ Također makroekonomska politika može se podijeliti i s obzirom na utjecaj na agregatnu ponudu i potražnju. Tako bi pod politike koje utječu na agregatnu potražnju spadale ekspanzivne politike koje povećavaju agregatnu potražnju i kontrakcijske koje istu smanjuju. S druge strane su politike koje utječu na agregatnu ponudu i usmjerene su mijenjanju motivacije i inicijative za radom, inoviranjem, samom proizvodnjom i unaprjeđenjem ekonomskih kapaciteta privrede. Te politike doprinose fleksibiliranju tržišta, smanjenje tržišne koncentracije, efikasnosti tržišta i bržem rastu realnog outputa.¹⁸ No, makroekonomska politika najčešće bilježi podjelu na monetarnu, fiskalnu te strukturnu politiku.

3.2.1. Monetarna politika

Monetarnu politika je upravljana od strane središnje nacionalne banke zbog toga jer je usmjerena na utjecanje same ponude novca i kamatnih stopa a na način da utječe na troškove posuđivanja novca, stope povrata štednje i ponudu novca kao takvu. Preko tih nazovimo ih faktora odnosno kako je ranije spomenuto *ciljanih varijabli* monetarna politika utječe na

¹⁶ Ivančević T., Perc K. : Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola Zagreb, Zagreb, 2017., p. 87

¹⁷ Ibidem: p.45

¹⁸ Borozan Đ.: Makroekonomija, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2019., p.45

veličinu i stopu rasta agregatne potražnje, devizni tečaj te cijenu strane valute izraženoj u domaćoj valuti.¹⁹

Cilj monetarne politike u kratkom roku bio bi stabilizacija cikličkih kretanja outputa dok bi u dugom roku cilj bio osigurati stabilnost cijena. Država prilikom upravljanja monetarnom politikom ne može djelovati samostalno niti donositi ikakve odluke neovisno o drugim institucijama. Kod monetarne politike država je vezana za politiku središnje banke koja je kao takva izravni nositelj te iste monetarne politike. Putem monetarne politike može se upravljati problemom inflacije same države. Inflacija je izraziti „neprijatelj“ svake države i njenoga gospodarstva te sa sobom donosi mnoge ekonomske i socijalne probleme i promjene u samome funkcioniranju gospodarstva, tako bi kontrola ili suzbijanje inflacije do određenih mjera bila jedna od glavnih uloga ove ekonomske politike. Problemi koji se javljaju u monetarnoj politici a o kojima nositelji politike trebaju voditi računa javljaju se u obliku *vremenske konzistentnosti* prema kojoj akcije iz prošlosti sadašnjosti i budućnosti trebaju biti na jedinstvenoj liniji te sklonosti nositelja ekonomske politike prema inflaciji kako bi došlo do povećanja agregatne potražnje i outputi.²⁰ Kao glavni ciljevi monetarne politike javljaju se:

1. visoka zaposlenost
2. cjenovna stabilnost
3. visoka stopa gospodarskog rasta
4. stabilnost deviznog tržišta

Kako bi se ostvarili ti ciljevi trebaju se koristiti restriktivne, neutralne i ekspanzivne politike novčane ponude. Kako monetarna politika ima svojih prednosti i mana država ju obično koristi u kombinaciji s fiskalnom politikom kako bi se maksimizirali povoljni učinci obiju politika. Makroekonomska stabilnost jedna je od osnovnih zadataka države gdje država putem fiskalne i monetarne politike uklanja oscilacije u poslovnim ciklusima te se tako bori protiv inflacije i nezaposlenosti.

Prednost monetarne politike nad fiskalnom politikom bila bi u tome što se monetarna politika koristi u kratkoročnim stabilizacijskim politikama dok se sama fiskalna politika koristi za ispravljanje nacionalne ravnoteže investicija i štednje te za suprotstavljanje

¹⁹ Ibidem: p.45

²⁰ Benić Đ, Monetarna politika: transparentnost središnje banke i ciljana inflacija, Dubrovnik, Sveučilište u Dubrovniku, 2014., p. 233

visokim inflacijama i dubokim recesijama na koje se ne može utjecati samo korištenjem monetarne politike.²¹

3.2.2. Fiskalna politika

Fiskalna politika je vezana uz donošenje odluka oko državnog proračuna, uključujući odluke o veličini i strukturi državne potrošnje, prihoda i posuđivanja, s ciljem utjecanja na ekonomske aktivnosti, kao i veličinu i rast agregatne potražnje, zaposlenosti i outputa.²² Kao njen glavni cilj može se sagledati smanjenje jaza između javnih prihoda i rashoda.

Na temelju fiskalne politike stvaraju se politike poreza, carina, taksa i ostalih javnih prihoda te se kreira politika ukupnih javnih proračunskih rashoda na način da pridonosi ostvarenju makroekonomskih ciljeva neke države. Svakako bi jedan od najbitnijih ciljeva makroekonomske politike određene države, a kojima fiskalna politika može itekako pridonijeti, bilo povećanje bruto domaćeg proizvoda (BDP), te stvaranje novih vrijednosti u domaćem odnosno državnom gospodarstvu. Fiskalna politika može doprinijeti i stvaranju prirodne stope zaposlenosti s čime se veže i povećanje same kupovne moći stanovništva određene zemlje. Fiskalna politika, može se reći, jedna je od uloga koja karakterizira vladinu odnosno državnu ulogu u samome gospodarstvu. Kroz nju se uviđaju potezi koje država postiže ili ne postiže odnosno ono što vlada može učiniti ili vlada ne učini. Fiskalna politika može se okarakterizirati kao politika prikupljanja novca u državni proračun te politika kojom se određuje način trošenja tog novca.

Država može donijeti odluku o tome hoće li provoditi *restriktivnu* ili *ekspanzivnu* fiskalnu politiku. Odluku o odabiru između te dvije politike država će donijeti ovisno o tome u kojem se gospodarskom ciklusu zemlja trenutno nalazi i dakako ovisno o njenim makroekonomskim ciljevima. Tako će *restriktivna fiskalna politika* biti ona u kojoj se javlja situacija da su javni prihodi viši u odnosu na javnu potrošnju gdje onda dolazi do takozvanog *proračunskog suficita*. *Ekspanzivnu fiskalnu politiku* karakterizira suprotna situacija odnosno kod nje dolazi do situacije gdje je javna potrošnja veća u odnosu na javne prihode te dolazi do *proračunskog deficita*.

Restriktivnom fiskalnom politikom smanjuje se javna potrošnja te se povećavaju porezi. Na taj način smanjuje se količina novca u opticaju za poduzeća te krajnje potrošače

²¹ Ivančević t., Perić k. : Osnove ekonomije, Zagreb, Visoka poslovna škola Zagreb, 2017., p. 89

²² Borozan Đ.: Makroekonomija, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2019., p.45

što se negativno odnosi na investicije i štednje. Ona kroz funkciju agregatne potražnje smanjuje utječe i na smanjenje inflatornih kretanja u gospodarstvu što pokazuje međuzavisnost fiskalne i monetarne politike. Restriktivna fiskalna politika tako ima primjenu u stabilizacijske svrhe u obliku stabilizacije cijena uz konstantno održavanje agregatne potražnje u skladu s agregatnom ponudom pri punoj zaposlenosti.²³

Kao što je već spomenuto kod *ekspanzivne fiskalne politike* javna potrošnja veća je od ukupnih javnih prihoda te s time u vezi ima potpuno drugačije učinke u odnosu na restriktivnu fiskalnu politiku. Postupkom u kojemu država odlučuje da će povećati javnu potrošnju pri nepromijenjenoj razini javnih rashoda država direktno utječe na povećanje agregatne potražnje. Kada se država koristi politikom kojom smanjuje određene poreze te druge javne prihode, poduzećima i ostatku građanstva ponuda novčanih sredstava je veća te se na taj način potiče njihova kako i štednja te investicije tako i osobna potrošnja građana i poslovnih subjekata. Takva politika kod otvorenih ekonomija može se odraziti na kamatnu stopu, a povećanje kamatne stope nastaje kada država posuđivanjem novčanih sredstava podmiruje nastali proračunski deficit. Na taj način dolazi do pada vrijednosti domaće valute naspram strane valute odnosno prilikom posuđivanja novca od strane države na međunarodnom tržištu može doći do takozvane aprecijacije valute što bi značilo da roba proizvedena u domaćem odnosno nacionalnom gospodarstvu postaju skuplja na međunarodnom tržištu u odnosu na stranu to jest uvoznu robu koja postaje povoljnija što ima za uzrok smanjenje izvozne konkurentnosti.²⁴

Pored ovih dvaju politika država se može koristiti i *neutralnom fiskalnom politikom* koja se obično koristi kod stabilnog gospodarstva odnosno kod država sa stabilnom ekonomijom. To je politika u kojoj se svi javni državni rashodi pokrivaju javnim prihodima te je zaključno s tim utjecaj takve fiskalne politike na ekonomiju države odnosno ekonomske aktivnosti *neutralan*.

3.2.2.1 Funkcije, instrumenti i učinci fiskalne politike

Značaj fiskalne politike nalazi se u činjenici da je cilj svake države postići gospodarski rast uz istodobno visoku zaposlenost i nisku inflaciju, te su ti ciljevi ostvarivi uz korištenje

²³ Bartulović V: Utjecaj fiskalne politike na gospodarski rast, Ekonomski fakultet u Splitu, Split, 2019. p.6, <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst%3A2721/datastream/PDF/view> (10.6.2020.)

²⁴ Ibidem p. 7

instrumenata fiskalne politike. Glavne funkcije fiskalne politike bile bi **alokacija, distribucija i stabilizacija**.

Alokacijska funkcija je funkcija kojom se posredstvom državnog proračuna izdvajaju sredstva za javne potrebe, poput izgradnje autocesta, iz ukupno raspoloživih sredstava i time se obavlja njihova raspodjela na zajedničku te ostalu potrošnju. Tako se alokativna funkcija fiskalne politike svodi na financiranje ponude javnih dobara i usluga.²⁵

Distribucijska funkcija fiskalne politike sadržava se od preraspodjele dohotka i bogatstva kojom se omogućava pravednija raspodjela u granicama koje su društvu prihvatljivije, što se odnosi na ravnomjerniju socijalnu distribuciju javne potrošnje (primjer socijalne pomoći).

Stabilizacijska funkcija fiskalne politike ima za cilj održavanja visoke stope zaposlenosti, zadovoljavajućeg stupnja stabilnosti cijena te odgovarajuće stope privrednog rasta i rezultata u razmjeni s inozemstvom.²⁶

Po navedenim funkcijama vidljivo je kako se glavni ciljevi fiskalne politike javljaju u obliku **pune zaposlenosti, stabilnosti cijena, poboljšanja bilance plaćanja, poticanja proizvodnje i preraspodjele dohotka**. Kako bi se ostvarili ovi ciljevi država se koristi sredstvima fiskalne politike. Promjene u vrsti i visini javnih prihoda i rashoda država provodi primjenom:²⁷

- a. *automatskih stabilizatora* pod kojima se podrazumijeva javni prihodi i rashodi koji automatski reagiraju na promjene u privatnoj sferi bez neposrednog utjecaja države. Na taj način stabilizatori ublažavaju učinke promjena ukupne ponude i potražnje. Kao najvažniji automatski stabilizator javlja se **porez na dohodak** koji djeluje na način da smanjuje mogući porast nacionalnog dohotka u fazi poleta i pad dohotka u vrijeme recesije.
- b. *Formule elastičnosti* pod kojom se podrazumijevaju mjere usmjerene na uklanjanje uzroka i posljedica poremećaja u gospodarstvu. Kod primjene formule elastičnosti bitno je osigurati određeni automatizam pri uklanjanju tih posljedica i uzoraka. *Propisima* se utvrđuju određene mjere politike javnih prihoda i rashoda koje treba poduzeti ukoliko dođe do određenih promjena u stopi zaposlenosti, razini cijena, porastu BDP-a i tome slično. Na taj način se osigurava skraćeno vrijeme između nastupanja pojave i djelovanja na istu.

²⁵ Pašalić Ž.: *Gospodarstvo Hrvatske, Politička kultura*, Zagreb, 2011., p. 89

²⁶ Ibidem p.90

²⁷ Ibidem p.90

c. *Diskrecijskih mjera* fiskalne politike koje se smatraju najvažnijim mjerama. Pod tim mjerama se smatraju mjere koje državna tijela poduzimaju prema vlastitoj procjeni te koje nisu takve da su unaprijed utvrđene. Koje mjere i u koje vrijeme će se provoditi diskrecijske mjere ovisi o veličini i vrsti poremećaja u gospodarstvu na koje se djeluje. Gledajući na prethodna dva sredstva odnosno instrumenta fiskalne politike, koji mogu biti direktni i zahtijevaju malo vremena za primjenu, diskrecijske mjere ipak zahtijevaju određeno vrijeme za djelovanje što se smatra njihovim nedostatkom no isto tako se smatra da je njihova primjena nezamjenjiva.

Primjenom ovih mjera fiskalne politike može doći do postizanja raznih učinaka fiskalne politike na ukupno kretanje državnog dohotka neke privrede sve dakako ovisno o ciljevima kojima se teži.

Korištenjem instrumenata fiskalne politike utječe se i na redistribuciju dohotka i imovine. Razlike u visini dohotka država može smanjiti i tako uspostaviti društveno prihvatljive razlike. To se postiže primjenom progresivnih poreznih stopa te raznim oslobođenjima i olakšicama kod direktnih poreza i diferenciranim oporezivanjem pojedinih dijelova dohotka, tako da oni čija je ekonomska moć veća snose postotno veći „teret“. Korištenjem mjera fiskalne politike država također može postići i redistribuciju imovine na način da se primjenjuju porezi na nasljedstva i darove te realnim oporezivanjem imovine određene visine te se tako postiže njeno smanjenje za postojeće vlasnike i olakšava se stjecanje imovine onima koji još njome ne raspolažu.²⁸ Država koristeći se fiskalnom politikom nastoji povećati i smanjiti uvoz i tako utjecati na smanjenje ili ukloniti deficit u platnoj bilanci i poboljšati tečaj domaće valute.

Fiskalna politika se dakako sastoji i od niza ograničenja. Porezom država ostvaruje svoj monopolni položaj u raspodjeli nacionalnog dohotka radi podmirivanja državnih rashoda. Porezi svakako vrše utjecaj na gospodarski rast i zaposlenost a to je ono što čini glavne makroekonomske ciljeve kojima država osigurava stabilnost i razvoj te je u provođenju stabilizacijskih programa potrebna kombinacija monetarne i fiskalne politike koje se usmjerava na stabilnost cijena i stabilnost same domaće valute. Tim se načinom privredni rast i zaposlenost postižu regulacijom opsega javne potrošnje te monetarnih agregata.²⁹

²⁸ Ibidem p.91

²⁹ Pašalić Ž.: *Gospodarstvo Hrvatske, Politička kultura*, Zagreb, 2011., p.92

3.2.3. Vanjskotrgovinska politika

Vanjskotrgovinska politika je politika države koja podrazumijeva skup mjera te instrumenata kojima država regulira trgovinu robom i uslugom a sve u cilju ostvarivanja sve veće koristi od njih. Država na taj način određuje količinu, vrstu i smjer međunarodne razmjene. Ona se sastoji u određivanju *carina* i *kvota* te na taj način utječe na uvoz i izvoz. Carina predstavlja porez na uvezenu robu te to spada u prihod samoj državi dokle kvota predstavlja prihod uvoznicima te kvote određuje carinska uprava.

Glavni kriteriji za podjelu vanjskotrgovinske politike bio bi stupanj slobode vanjske trgovine odnosno stupanj liberalizacije te se vanjskotrgovinska politika može podijeliti na:³⁰

- A. *Liberalističku* odnosno slobodnu politiku koja podrazumijeva trgovinu u slobodnim uvjetima bez uplitanja države.
- B. *Intervencionističku* koja podrazumijeva skup različitih mjera kojima država utječe na trgovinske tijekove jedne zemlje. Te mjere mogu se podijeliti na izravne odnosno one koje se odnose na konkretne subjekte (državne nabavke), te neizravne mjere koje se odnose na sve subjekte (carina, devalvacija, revalvacija, dozvole, zabrane...)
- C. *Protekcioniističku* koja podrazumijeva takvu vanjskotrgovinsku politiku kojom država ima za cilj ograničiti vanjsku trgovinu te time postići korist za svoje gospodarstvo na način da se ograniči uvoz te se raznim mjerama potiče izvoz.

Država kroz vanjskotrgovinsku politiku teži cilju da poveća izvoz u odnosu na uvoz te na taj način potaknuti razvoj gospodarstva. Država ima ulogu poticanja domaćih poduzetnika putem vanjskotrgovinske politike nametanjem većih carina uvoznicima. Tako država stvara prostor na tržištu za svoje gospodarske subjekte te se može reći da ih na taj način štiti. Svakako treba razumjeti da pri izvozu jedinu proizvodi sa određenim stupnjem dodane vrijednosti mogu osigurati korist gospodarstvu države te kako pozitivna posljedica tome dolazi do povećanja BDP-a a sa time u vezi i rasta i razvoja nacionalnog gospodarstva.

Kada se govori od samoj opravdanosti korištenja vanjskotrgovinske politike te ostvarivanju koristi iz međunarodne razmjene, mogu se kreirati argumenti za i protiv slobodne trgovine.

³⁰ Lolić Čipčić M.: Međunarodna ekonomija, Sveučilište u Splitu, Split, 2015., p. 34-35

Tablica 1. Prednosti i mane slobodne trgovine

<p style="text-align: center;">PREDNOSTI SLOBODNE TRGOVINE „ZA“</p>	<p style="text-align: center;">„PROTIV“ SLOBODNE TRGOVINE</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Porast efikasnosti proizvodnje- carina uzrokuje porast cijena i troškova proizvodnje, pad uvoza, pogoršanje efikasnosti, mala ekonomija ostvaruje neto gubitak uvođenjem carina • Ekonomija obujma- porast konkurentnosti na način da se snižavaju troškovi proizvodnje po jedinici • Povećanje konkurencije 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaštita domaće industrije i poticanje zaposlenosti u zemlji • Izloženost utjecajima inozemnih tržišta u uvjetima slobodne trgovine- tada se poremećaji na stranim tržištima lako prenose na domaće tržište • Zaštita nacionalnih interesa zemlje • Carine kao izvor javnih prihoda • Carine poboljšavaju uvjete razmjene- povećavaju cijene izvoznih proizvoda u slučaju velikih ekonomija koje imaju snažan utjecaj na svjetsko tržište

Izvor: izradio autor prema : Lolić Čipčić M.: Međunarodna ekonomija, Sveučilište u Splitu, Split, 2015., p. 35

3.2.3.1. Carina

Carina je oblik posrednog poreza koji se naplaćuje na vrijednost i/ili količinu robe kada ona prelazi carinsku granicu.³¹ Ona stvara razliku između tržišne cijene robe i cijene koju plaćaju domaći subjekti pod kojima se smatraju proizvođači, potrošači i država. Ona se smatra najstarijim instrumentom vanjskotrgovinske politike, a koristi se od strane države kako bi ostvarila dvije funkcije koje se javljaju u obliku *zaštite domaće proizvodnje* od inozemne konkurencije te predstavlja *prihod državnog proračuna*. Država prihode koje nastaju od carina može koristiti za poticanje nacionalnog gospodarstva odnosno za poticanje izvoza te isto tako te prihode može iskoristiti za financiranje javnih rashoda. Postoje dvije

³¹ Lolić Čipčić M.: Međunarodna ekonomija, Sveučilište u Splitu, Split, 2015., p.37

vrste carina te bi to bile *izvozne* i *uvozne carine*, dok se one uvozne koriste kako bi država zaštitila domaću proizvodnju te se naravno odnose na uvezena dobra, izvozne se carine koriste u slučajevima kada država prvo želi podmiriti domaće potrebe te se na taj način otežava izvoz. No, izvozne carine se danas pojavljuju u vrlo rijetkim situacijama jer države u suvremenom gospodarstvu teže većem izvozu.

Također carine se mogu podijeliti prema svrsi zbog koje ih određena država koristi te one mogu biti:³²

- **Zaštitne carine** odnosno carine koje se koriste u svrhu zaštite domaće privrede od konkurentnije inozemne privrede. Ekonomski cilj im je primarni cilj a tek potom fiskalni (financiranje javnih rashoda). Svrha zaštitnih carina je smanjenje konkurentne sposobnosti proizvoda inozemnih tvrtki u odnosu na proizvode domaćeg gospodarstva. Visina carinske stope koja će se primijeniti ovisi o razlici cijene domaćeg i inozemnog proizvoda. Naravno carinska stopa mora biti minimalno toliko visoka da cijena stranog proizvoda bude jednaka cijeni domaćeg proizvoda a zaštitna carina potpuno postiže svoj cilj ako cijena stranog proizvoda bude veća od domaćeg.
- **Fiskalne carine** imaju za cilj ostvarivanje javnih prihoda to jest punjenje državnog proračuna. Fiskalne se carine uvode na onu robu koja se u nacionalnom gospodarstvu uopće ne proizvodi ili se proizvodi u nedovoljnim količinama. Luksuzna roba je pretežito ta koja ima fiskalni karakter no sve to zavisi o geografskom području same države te stupnju ekonomskog razvoja te se temeljem toga određuje visina fiskalne carinske stope. Tako će kao luksuzna roba prema kriteriju ekonomskog razvoja biti okarakterizirani satovi, televizije, automobili, hladnjaci, dok će kriterij geografskog područja zemlje odlučiti hoće li to biti kavijar, kava, čaj, južno voće i tome slično. Visokorazvijene zemlje karakterizira vrlo niska razina carina te u tim državama to čini izrazito nizak udio u državnom proračunu.
- Također država se može odlučiti uvesti **prohibitivne carine** koje svojom visinom onemogućuju uvoz te se sam uvoz ne zabranjuje administrativnim već ekonomskim načinom.

Treba napomenuti da carine mogu biti jednostrane te ugovorne ovisno o subjektu odlučivanja. Jednostrane carine bi bile one carine koje samostalno donosi određena država

³² Lolić Čipčić M.: Međunarodna ekonomija, Sveučilište u Splitu, Split, 2015., p.38

te ih može u bilo kojem trenutku ukinuti ili mijenjati bez sporazuma sa nekom drugom državom. Danas je to rijedak slučaj s obzirom na to da rijetko koja država nema već potpisan sporazum s drugom državom o određenim carinskim tarifama. To nas dovodi do ugovornih carina koje se danas najčešće pojavljuju. One se odnose na carine koje su donesene na temelju bilateralnog ili multilateralnog sporazuma između dvije ili više država. Uvjeti trgovine to jest carine mogu se ukidati ili mijenjati samo sporazumno primjer takvih carina bilo bi svakako pristupanje Hrvatske u Europsku uniju kada je Hrvatska prihvatila sve carine koje su dogovorene na razini EU te Hrvatska od tada ne može samostalno određivati carine prema trećim zemljama.

Carina se može podijeliti i prema efektima zaštite tako država donosi **nominalnu carinu** na uvoz određenog proizvoda odnosno inputa, koja je važna za potrošače jer pokazuje koliko je cijena finalnog proizvoda porasla uslijed carine te **efektivnu carinu** koja je važna za nacionalno gospodarstvo jer pokazuje razinu zaštite koja se pruža domaćoj proizvodnji naspram stranih konkurentskih proizvoda iz uvoza.³³

Čest je slučaj da država uvozi određene inpute te na njih primjenjuje niže carinske stope kako bi proizvodnja outputa u nacionalnom gospodarstvu bila isplativija. Cilj takve državne politike je poticanje domaćeg gospodarstva i zaposlenosti.

3.2. ULOGA DRŽAVE U GOSPODARSKOM RAZVOJU

Proces sada već razvijenih zemalja bio je dugotrajan na danas slabije razvijene zemlje nemaju toliko vremena za rast i razvoj u doba modernog gospodarstva. Države odnosno vlade država imaju najbitniju ulogu u tome kako omogućiti svojoj zemlji čim brži i efikasniji razvoj gospodarstva. U slabije razvijenim zemljama bitna stavka je planiranje te se to planiranje ne može konkretno odnositi samo na određenu intervenciju već mora biti strateškog karaktera te je to nužan uvjet ka ekonomskom razvoju. Slabo razvijene države obično nemaju dovoljno vlastitih *resursa* to jest *oskudna* su te je potrebno *planirati* njihovu distribuciju. Treba uzeti u obzir kako je to planiranje izrazito bitna stavka budući da ima vremensko ograničenje te svaka državna „akcija“ mora biti provediva u razmjerno kratkom roku budući da se suvremeno gospodarstvo izrazito brzo razvija.

³³ Lolić Čipčić M.: Međunarodna ekonomija, Sveučilište u Splitu, Split, 2015., p.40

Problemi slabo razvijenih zemalja ne mogu se riješiti samo razvojem privatnog sektora odnosno privatnih poduzeća već je potrebna državna intervencija. Država kontrolira proizvodnju, distribuciju te potrošnju robe. Kako bi to mogla izvršiti država mora konstantno primjenjivati već spomenute monetarne i fiskalne mjere koje su ključne za smanjenje ekonomskih nejednakosti koje su izražene u slabije razvijenim zemljama. Područje djelovanja države je izrazito opširno te ona mora utjecati na raspodjelu dohotka, kontrolirati javnu potrošnju, osigurati punu zaposlenost, utjecati na korištenje resursa i na razinu ulaganja te putem monetarne politike utjecati na ponudu novca .

Smatra se da je jedna od najvažnijih uloga države u gospodarstvu organizacija tržišta odnosno definiranje zakonskih okvira te pravila na tržištu. Pod time se smatra zakonsko reguliranje vlasničkih odnosa, donošenje zakona o ugovorima, zakona o poslovanju te stečaju poduzeća, reguliranje radnih odnosa te tome slične mjere kojima se reguliraju ekonomski odnosi unutar jedne države odnosno njenog gospodarstva. Unutar ekonomskog okvira primarna je zadaća države definiranje ekonomske politike te njenih mjera i instrumenata te preuzimanje odgovornosti za provedbu istih. Ekonomske politike država promatraju se s aspekta vremena u kojemu se donose, a današnje suvremeno gospodarstvo karakteriziraju procesi privatizacije, globalizacije i integracije te donose sve veću ulogu tržišta u ekonomiji.³⁴

Država treba preuzeti odgovornost u svoje ruke te svoju zemlju pogurati ka ekonomskom razvoju. Kako bi to postigla država se može koristiti:

A. IZRAVNIM MJERAMA

B. NEIZRAVNIM MJERAMA

O neizravnim mjerama već je ranije bilo riječi te pod to spadaju fiskalna, monetarna i vanjskotrgovinska politika o kojima se pričalo u kontekstu makroekonomske politike države. U neizravne mjere također spadaju jačanje javnog sektora te samo ekonomsko planiranje države te javni dug.

3.2.1 Izravne mjere za gospodarski razvoj

Izravne mjere su one mjere kojima se država direktno uključuje u razvoj gospodarstva te obavlja određene vitalne funkcije poput organizacijskih promjena tržišta, razvoja i

³⁴ Butorac G.: Država i ekonomija: Gdje je Hrvatska? Ekonomski pregled, Zagreb, vol.65, br.6, 2014., p. 517.-518.

ulaganja u obrazovanje, ulaganja u gospodarstvo te kontrola i regulacija monopola odnosno kontrola nad tržištem.

Organizacijske promjene imaju izrazito veliku ulogu u gospodarskome razvoju. To podrazumijeva organizaciju te širenje samog tržišta rada. Tako država može razviti sredstva transporta i komunikacija zbog toga kako bi proširila veličinu tržišta a privatna poduzeća nisu u mogućnosti poduzeti takve mjere. Sama *organizacija tržišta rada* također spada u državnu funkciju. Kvalitetno organizirano tržište rada od strane države ima za cilj povećanje produktivnosti rada. Država utječe na organizaciju rada na način da surađuje sa sindikatima te:

- Utvrđuje radno vrijeme
- Donosi rokove za isplatu plaća
- Uspostavlja mehanizme za rješavanje radnih sporova

Na taj način to jest pravilnim donošenjem tih elemenata država ostvaruje zadovoljstvo radnika. Stvara se pozitivan odnos između poslodavca i radnika što ima za rezultat veću efikasnost i produktivnost rada što naravno povećava proizvodnju te smanjuje nepotrebne troškove koji nastaju neefikasnošću rada. Velika i efikasna proizvodnja od iznimne su važnosti za razvoj nacionalnog gospodarstva te za državu nema većeg kapitala za razvoj gospodarstva od zadovoljnog i motiviranog radnika.

Također vlada odnosno država treba pomoći u mobilnosti radne snage. Čest je slučaj kada se stanovnici određene države u ruralnim područjima bave poljoprivredom na određeno vrijeme. Tada država nastupa u obliku poticanja razvoja poljoprivrede ukoliko joj je to u interesu ili može nastupiti sa otvaranjem informativnih centara u ruralnim područjima kako bi se tamošnji stanovnici informirali o mogućnosti zapošljavanja u industrijskim centrima te samim gradovima. Na taj način država pomaže u pronalaženju poslova te u mobilnosti radne snage. Tako dolazi do *urbanizacije* odnosno prelaska radne snage iz ruralnih u urbana područja što država treba znati iskontrolirati.

Kao jedna od glavnih prepreka ka ekonomskom razvoju nerazvijenih zemalja javlja se **nedostatak režijskih troškova** koji se javljaju u obliku sredstava transporta i komunikacija, luka, električne energije te tome slično. Dok u industrijama razvijenih zemalja ta sredstva pružaju privatna poduzeća u slabije razvijenim zemljama privatni sektor nije zainteresiran za ulaganje u isto zbog toga što je stopa povrata relativno niska te se taj povrat ne smatra

„plodnim“. Tako poduzetnici u slabo razvijenim zemljama radije ulažu u zlato, nakit, stanove gdje je već dokazano stopa prinosa viša te to čini državu odgovornom za pružanje ekonomskih režijskih troškova. Naravno, ukoliko država želi ostvariti gospodarski rast ona mora ulagati u **obrazovanje** i **zdravstvo** koji se smatraju temeljem gospodarskog razvitka.

Obrazovanje igra ogromnu ulogu u procesu gospodarskog razvoja. Bitno je da obrazovanje bude pružano i svima dostupno u slabo razvijenim zemljama. To je još jedan način povećanja produktivnosti rada, razvoja gospodarstva te se na taj način dolazi do inovacija u proizvodnom sektoru. Bitno je da se stanovništvo i radna snaga konstantno obrazuju i osposobljavaju kako bi ostali u toku sa procesom globalizacije i novim trendovima na svjetskom tržištu. Kvalitetan i obrazovan stanovnik znatno je ulaganje države u gospodarskom razvoju. Nekvalificirani ili niskokvalificirani radnici rezultiraju nižim primanjima po stanovniku te razvojem obrazovanja država može povećati učinkovitu ponudu radne snage a s time u vezi i njihovu produktivnost. Država treba omogućiti besplatno obrazovanje kako bi stanovništvo moglo steći viši stupanj obrazovanja te treba otvoriti dodatne ustanove za osposobljavanje i obuku mehaničara, električara te raznih zanatlija kojih u današnjem gospodarstvu sve više fali a sve su potrebniji. Država tako treba vršiti poticaje za zanatske škole i ustanove kako ne bi došlo do manjka radnika u tom sektoru. Država mora poticati osposobljavanje stanovništva za deficitarna zanimanja kojih u današnjem gospodarstvu znatno nedostaje te to može učiniti stipendiranjem deficitnog kadra. Smatra se da je obrazovanje vrlo produktivan oblik ulaganja te da je ono središte gospodarskog razvoja.

Razvoj i održavanje **javnih zdravstvenih usluga** važne su funkcije koje mora obavljati država. Održavanje zdravlja ljudi bitan je faktor u održavanju produktivnosti rada. Mjere javnog zdravlja mogu uključivati mjere zaštite okoliša u ruralnim i urbanim područjima, zbrinjavanje kanalizacija, kontrolu zaraznih bolesti, pružanje medicinskih i zdravstvenih usluga, obrazovanje o obiteljskom planiranju i osposobljavanje zdravstvenog i medicinskog osoblja te sve to zahtijeva planirane napore od strane javnih vlasti. Javno zdravstvo ima veći značaj u slabije razvijenim zemljama zbog mogućnosti njegova razvoja i učinkovitosti. Također u nekim slabije razvijenim državama dolazi do problema prevelike populacije stanovništva a s time u vezi i prenapučenosti. To je u uskoj vezi sa javnim zdravstvom. Država tu može nastupiti na način da daje poticaje obiteljima kako bi imali manje djece te se problem eksplozije rasta broja stanovnika može riješiti kada se program planiranja obitelji usvoji na državnoj razini. Kolika je uloga javnog zdravstva trenutno se

pokazuje njegovom ulogom u sprječavanju pandemije virusa COVID-19. mjere država tokom pandemije doprinose učinkovitosti organizacije zdravstvenog sustava čime sprečavaju širenje zaraze među stanovništvom. Sprečavanjem širenja zaraze utjecalo se na nastavam gospodarskih aktivnosti koja je pojavom pandemije djelovala na minimalnoj razini.

Uklanjanje nejednakosti također je jedna od bitnih izravnih mjera države u gospodarskom razvoju. U slabo razvijenim zemljama postoji velika socijalna razlika u razinama društva zbog apsolutno nejednake raspodjele dohotka. Država mora usvojiti i provoditi mjere za pravedniju raspodjelu dohotka. Ona mora nametnuti progresivne poreze na dohodak i bogatstvo, luksuznu robu te pomagati siromašnijem dijelu stanovništva kroz politiku javnih troškova.

Kao velika prepreka u gospodarskom razvoju pojavljuju se tržišni neuspjesi odnosno pojava nesavršene konkurencije.

3.2.1.1. Tržišni neuspjesi

Tržišni neuspjesi su situacija kada u državi gospodarstvo nije učinkovito zbog lošeg funkcioniranja tržišta. Situacije kada tržište ne funkcionira na željeni način odnosno kada dolazi do neučinkovitosti javljaju se uglavnom zbog prevelike tržišne moći određenih poduzeća. Tržišna moć podrazumijeva mogućnost poduzeća da utječe na cijene na tržištu.

Na nesavršenim tržištima tržišna moć ovisi o broju konkurenata te o njihovom međudjelovanju. Pod nesavršenom konkurencijom smatraju se stvaranja monopola, oligopola te monopolističke konkurencije. Država problem tržišne moći mora riješiti ili samim uključivanjem na tržište ili regulacijom tržišta i cijena. Najčešći oblik rješavanja pojave monopola putem državne intervencije je osnivanje *Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja* koja kao takva provodi Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja. Taj se Zakon primjenjuje na sve oblike sprečavanja i narušavanja natjecanja od strane poduzeća.³⁵

Valja napomenuti i negativnu stranu državnog utjecaja na tržištu. Država može svojim utjecajem kroz poreze dozvole i subvencije te raznim drugim mjerama narušavati konkurenciju te poticati monopolističko ponašanje. Gospodarstvo zbog državnog utjecaja može postati nefleksibilno te ovisno o odlukama države. Takva situacija na tržištu svakako

³⁵Šimunović, H; Deskar-Škrbić, M: "Ekonomika javnog sektora: uloga države u tržišnom gospodarstvu", 22.11.2018., <https://arhivanalitika.hr/blog/b2b-ekonomika-javnog-sektora-uloga-drzave-u-trzisnom-gospodarstvu/> (30.06.2020.)

nije pogodna za razvoj gospodarstva države te sama država mora planirati svoje mjere kako do toga ne bi došlo.

3.2.2. Nadrastanje nacionalnog okvira

Tržišta manjih zemalja koja imaju pretežito mala gospodarstva mogu biti nedovoljne veličine kako bi se na njima temeljio gospodarski razvoj u dugoročnom smislu. U današnje doma pojavljuje se mogućnost internacionalizacije gospodarstva te uključivanje nacionalnih gospodarstava u strana tržišta. Kroz međunarodne aktivnosti država stvaraju se mogućnosti za kreiranje nadnacionalnih gospodarskih područja, te međunarodne aktivnosti domaćih tvrtki. To se sve omogućuje kroz međudržavne sporazume, konvencije, stvaranje slobodnog tržišta te raznih integracija.³⁶

Određene zemlje mogu biti premale kako bi samostalno razvile zadovoljavajuću gospodarsku aktivnost koja svojim intenzitetom može privući strana ulaganja. Zbog toga dolazi do mogućnosti da te države zajedno kreiraju strategiju gospodarskog razvoja tog područja odnosno regije. Razlog zbog kojih strana ulaganja moraju biti poželjna kod takvih država je u tome što je volumen ukupne gospodarske aktivnosti veći s njima nego bez njih. Gospodarstvo određenog područja nije uvijek u stanju održavati određeni zadovoljavajući ritam proizvodnje materijalnih vrijednosti te tada država kako bi otklonila manjak gospodarstvo okreće prema stranim ulaganjima što ne daje uvijek optimalan rezultat i ne zamjenjuje u zadovoljavajućoj mjeri domaća ulaganja.

S druge strane kada je gospodarski sustav nekog područja organiziran na taj način da uspješno stvara materijalne vrijednosti dolazi do situacije da takav sustav privlači gospodarske čimbenike sa inozemnih područja da se uključe u gospodarstvo te da u suradnji sa već postojećim čimbenicima ostvaraju materijalnu dobit. Na taj se način na efikasno domaće gospodarstvo nadovezuju strana ulaganja te potenciraju pozitivne učinke gospodarstva. No, kako bi došlo do takve situacije države manjih gospodarstava trebaju razviti nadnacionalnu gospodarsku dinamiku koja mora biti dovoljno primamljiva kako bi privukla ulaganja iz drugih gospodarskih područja te je na taj način nadogradila. U zemljama gdje je tradicija društvenog uređenja takva da zahtijeva visok stupanj intervencionizma, takvo što se može ostvariti jedino ako država na sebe preuzme inicijativu i vodstvo.³⁷

³⁶ Benko, D.: Država kao čimbenik gospodarskog razvoja, *Polemos*, vol.26, br. 32, Zagreb, 2013., p.157

³⁷ Benko, D.: Država kao čimbenik gospodarskog razvoja, *Polemos*, vol.26, br. 32, Zagreb, 2013., p.158.

4. HRVATSKA U SUVREMENOM GOSPODARSTVU

U novom tisućljeću Hrvatska je nastavila proces poslijeratne obnove, izgradnje mira, izgradnje države, demokratske tranzicije i preuzimanja značajnije uloge u globalnim međunarodnim odnosima. Hrvatska je služila kao nestalna članica u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda od 2008. do 2009. godine, pridružila se Organizaciji Sjevernoatlantskog ugovora NATO-u 2009. godine i postala 28. država članica Europske unije 2013. godine. Od 2008. godine, još kao država primateljica međunarodne razvojne pomoći, Hrvatska je počela ugrađivati razvojnu politiku u instrumentarij vanjske politike.³⁸

Hrvatski ekonomski sustav dosada karakterizira poticanje zaduživanja te potrošnju iz uvoza za razliku od ostalih sustava koji podrazumijevaju poticanje proizvodnje, zapošljavanje, porast investicija te jednu od najbitnijih stavki za razvoj gospodarstva a to je izvoz te takav sustav karakterizira zemlje koje se gospodarski razvijaju ubrzano. Prijelaz iz trenutnog ekonomskog sustava Hrvatske u onaj koji potiče gospodarski razvoj može se ostvariti putem planiranja i sustavne politike za transformaciju sustava te se to treba ostvariti usklađenim mjerama raznih ekonomskih politika.

Hrvatsku trenutno obilježava situacija niske proizvodnje, niske produktivnosti proizvodnih faktora, visoke stope nezaposlenosti, rasta javnog duga te premalog udjela izvoza u domaćem proizvodu. Hrvatska mora odrediti prioritete sa kratkim, srednjim i dugim rokom kao i politike i instrumente koji mogu ispuniti njene jasne ciljeve. Na svaki postavljeni cilj treba djelovati skupom instrumenata kako bi djelovanje države bilo efikasnije. To se može odraditi kombinacijom instrumenata na način da jedan instrument pobija negativne posljedice drugog instrumenta ili bar smanjuje negativne posljedice do određene mjere u čemu im može pomoći raznovrsnost suvremenih instrumenata ekonomske politike. Gospodarski sustav temeljni je i najveći podsustav države te treba organizirano znanje za njegovo upravljanje.³⁹

U trenutnoj situaciji prioritete Hrvatske su sljedeći:⁴⁰

1. Povećanje domaće proizvodnje

³⁸ Republika Hrvatska: Ministarstvo vanjskih i europskih poslova: "Hrvatska - strateški, institucionalni i zakonodavni okvir", <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/razvojna-suradnja-i-humanitarna-pomoc/ciljevi-i-prednosti-razvojne-politike-rh/> (30.06.2020.)

³⁹Jurčić LJ.: Stanje Hrvatskog gospodarstva- Hrvatska u Europskoj uniji, Ekonomski pregled, Opatija, 2015., p.612

⁴⁰ Ibidem p.614

2. Povećanje zaposlenosti
3. Povećanje plaća i mirovina
4. Povećanje izvoza
5. Smanjenje dugova
6. Povećanje investicija

Pred državnim sektorom Hrvatske nalaze se veliki izazovi. Državni sektor spada pod glavne elemente za gospodarski razvoj države. Gospodarski sektori su u većoj ili manjoj mjeri ovisni o djelovanjima države i u tome se nalazi važnost njenog djelovanja raznim politikama i mjerama na gospodarstvo odnosno njegov razvoj. Hrvatska treba steći povjerenje svojih građana u državne institucije te treba poticati rad poduzeća koja proizvode dobra i usluge koje su neophodne za zadovoljenje osnovnih ljudskih potreba. Hrvatska je mlada država te je kroz svoju povijest prolazila kroz proces raspada bivše države, privatizacije, globalizacije, te sam proces ulaska u Europsku Uniju. Za jedno mlado gospodarstvo to su izrazito zahtjevni procesi s kojima se treba nositi te su ti procesi pokazali važnost uloge države odnosno državnog sektora u gospodarstvu Hrvatske. Promjene okruženja predstavljale su nove izazove za državni sektor s kojima se on mora nositi.⁴¹

Hrvatsku u suvremenom gospodarstvu karakterizira njen ulazak u Europsku Uniju kojim ona nastavlja gospodarski razvoj. Hrvatska je pristupanju u EU težila godinama no 2013. postaje članica kada za nju počinje novo doba gospodarskoga razvoja.

4.1. TRENUTNO STANJE HRVATSKOG GOSPODARSTVA

Prema posljednjim izvješćima Hrvatske gospodarske komore te Državnog zavoda za statistiku dostupni su potpuni podatci o BDP-u Hrvatske za 2018. godinu. Linearni graf u nastavku izrađen je po podatcima Hrvatske gospodarske komore i Državnog zavoda za statistiku te pokazuje realne stope rasta BDP-a za razdoblje od 2008. do 2018. godine.

⁴¹ Butorac, G.: Država i ekonomija; Gdje je Hrvatska?, Ekonomski pregled, Zagreb, 2014., vol. 65, br. 6, p. 518-519

Grafikon 2. Realne stope rasta BDP-a Hrvatske u razdoblju 2008.-2018. godine

Izvor: Hrvatska gospodarska komora: *Gospodarstvo Hrvatske 2018.*, Zagreb, 2019. p.7, <https://www.hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2018-web5de4e54e2e6c2.pdf> (3.7.2020.)

U Hrvatskoj u 2018. godini dolazi do blagog smanjenja rasta BDP-a za oko 0,3% u odnosu na prethodnu godinu. Smanjenje rasta BDP-a uočeno je na globalnoj razini te se Hrvatska po tome ne razlikuje od ostalih europskih gospodarstava. Hrvatska u 2018. godini bilježi rast javne potrošnje te bruto investicija i znatno smanjenje izvoza usluga i roba. Izvoz usluga i roba u 2017. godini imao je veliki značaj u rastu BDP-a te se zbog toga javlja kako bitna stavka smanjenja rasta BDP-a u 2018. godini te se pokazuje da izvoz ima veći značaj od domaće potražnje za rast BDP-a u Hrvatskoj. Do usporavanja rasta izvoza dolazi uglavnom zbog smanjenja potražnje na globalnoj razini te se može povezati sa gubitkom konkurentnosti uzrokovanom jačanjem eura prema bitnijim globalnim valutama. Kao uzrok smanjenja rasta izvoza također se može navesti jačanje globalnog protekcionizma tijekom 2018. godine.⁴²

Oporavak Hrvatskog gospodarstva nakon šestogodišnje krize započete 2008. godine počinje ulaskom Hrvatske u Europsku uniju nakon čega dolazi do rasta izvoza robe i usluga. Ulaskom Hrvatske u EU otvaraju se nove mogućnosti te nova tržišta na čemu Hrvatska temelji razvoj svoga gospodarstva. Pojednostavljuju se carinski postupci i olakšava sam postupak izvoza odnosno smanjuju se troškovi prilikom izvoz. Europska unija temelji se na stvaranju jedinstvenog tržišta koje će povećati ponudu te s time i samu konkurentnost svih zemalja članica. No koliko god da se govori o važnosti rasta izvoza u Hrvatskoj ne smije se izostaviti bit povećanja domaće potražnje. Tek rastom domaće potražnje u Hrvatskoj 2015.

⁴² Hrvatska gospodarska komora: *Gospodarstvo Hrvatske 2018.*, Zagreb, 2019. p.7, <https://www.hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2018-web5de4e54e2e6c2.pdf> (3.7.2020.)

godine dolazi do rasta BDP-a. Tijekom 2016. i 2017. godine dolazi do rasta domaće te izvozne potražnje te s time u vezi i rasta BDP-a Hrvatske, no u 2018. godini dolazi do specifične situacije kada se bilježi veći rast i doprinos domaće potražnje u odnosu na izvoz. U 2018. godini zabilježen je skupni pad rasta i robnog izvoza i izvoza usluga.

Smanjeni rast izvoza robe posljedica je pada vrijednosti izvoznih farmaceutskih proizvoda prema SAD-u te dolazi do smanjenja izvoza električne energije prema susjednim zemljama. Pad rasta izvoza zabilježen je zbog smanjenja potražnje u turizmu od strane zemalja iz kojih dolazi najveći broj turista (Italija, Njemačka). Poznato je da turizam ima veliku važnost u gospodarskom rastu Hrvatske te čini najbitniji hrvatski izvozni proizvod.

Veliki značaj u rastu domaće potražnje imala je uloga države zbog koje dolazi do povećanja iznosa prosječne neto plaće do kojeg dolazi zbog nastavka poreznih reformi. Također dolazi do nastavka rasta broja zaposlenih što ima za posljedicu rasta potrošačke moći te nastavka sklonosti potrošnji. Povećava se i investicijska aktivnost koja ima razlog u korištenju EU fondova od strane države, te dolazi do povećanja kreditne aktivnosti banaka. Svi ti elementi dovode do povećanja osobne potrošnje koja ima najveći udio u strukturi BDP-a od 3,5%. rast ukupne potražnje uzrokovan ulogom države također je potaknuo rast proizvodnje roba i usluga to jest rast bruto dodane vrijednosti kod svih grupa djelatnosti. Kao što je navedeno u podacima državnog zavoda za statistiku te vidljivo iz grafa rast BDP-a za 2018. godinu iznosi 2,6% , povećanje domaće potražnje iznosi 4% dok je inozemna potražnja rasla za 2,8% što dokazuje da je doprinos domaće potražnje u odnosu na inozemnu potražnju bio veći te je prevladavao u odnosu na prethodne godine dok je iznos nominalnog BDP-a dosegao 382 milijarde kuna.⁴³

Nastavak provođenja reformi te djelovanjem fiskalne politike države nastavljen je rast pozitivnih kretanja u gospodarstvu te također dolazi do smanjenja proračunskog deficita te javnog duga. Niska inflacija uz stabilan tečaj kune te pad nezaposlenosti ukazuju na stabilnost hrvatskog gospodarstva. Rekordne brojke u turizmu doprinose rekordne devizne prihode te ukazuju na važnost turizma u gospodarskom razvitku Republike Hrvatske.⁴⁴

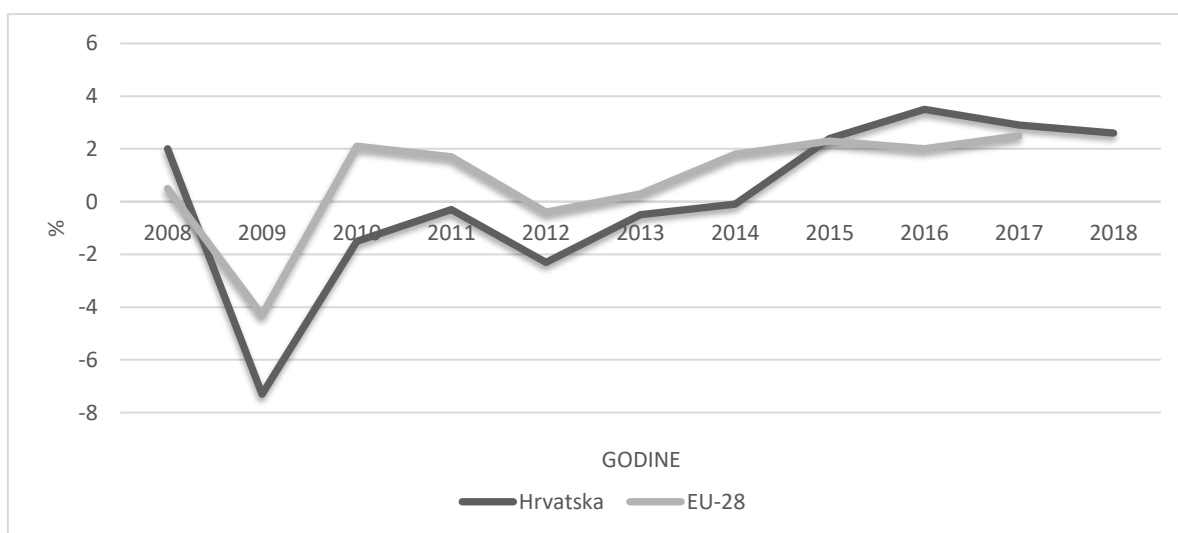
⁴³ Hrvatska gospodarska komora: Gospodarstvo Hrvatske 2018., Zagreb, 2019. p.7, <https://www.hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2018-web5de4e54e2e6c2.pdf> (3.7.2020.)

⁴⁴ Ibidem p.3

4.2. HRVATSKA U EU

Hrvatska pristupa Europskoj uniji 2013. godine te postaje njena punopravna članica. Veliku to ima ulogu za rast i razvoj hrvatskog gospodarstva te nošenjem države sa procesom globalizacije. Otvaraju se nove izvozne mogućnosti za hrvatske gospodarske subjekte u čemu ima ulogu slobodno tržište Europske unije kojemu je u cilju rast ponude i konkurentnosti na tržištu zemalja članica. Koliku važnost ima ulazak Hrvatske u EU pokazuje to da je EU jedno najvećih gospodarskih područja svijeta te nalazi na 2,9% svjetske površine te ima udio od 7,06% u svjetskom stanovništvu i sudjeluje u BDP-u svijeta sa udjelom od 23,97%.⁴⁵

Kako bi se uvidjela važnost ulaska Hrvatske u EU te kako raste BDP Hrvatske s obzirom na prosjek EU napravljena je analiza rasta realne stope BDP-a Hrvatske u usporedbi sa prosječnim rastom realnog BDP-a ostalih članica.

Grafikon 3. Realne stope rasta BDP-a u Hrvatskoj i EU-28 u razdoblju od 2008.-2018.

Izvor: izradio student prema podacima EURSOTAT-a, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/b/b5/Real_GDP_rate_of_change%2C_2008-2018_FP19.png (04.07.2020.)

Na grafikonu su pokazani podatci realne stope rasta BDP-a za razdoblje od krizne 2008. pa sve do zadnje dostupnih potpunih podataka za 2018. godinu. Vidljivo je kako je Hrvatsko gospodarstvo bilježilo znatan pad stope BDP-a te se to jest ostvaruje negativan prirast čak i niži od prosjeka EU. Europska unija u njenom prosjeku bilježi negativna prirast

⁴⁵ Jurčić LJ.: Stanje Hrvatskog gospodarstva- Hrvatska u Europskoj uniji, Ekonomski pregled, Opatija, 2015., p. 617.

u značajnoj mjeri 2009. godine što je očekivano s obzirom na krizu nastalu 2008. godine, te se negativna prirast javlja još u 2012. godini no u manjoj mjeri od -0.4%. Hrvatska taj negativan prirast bilježi od 2009. sa značajnim postotkom u iznosu od -7.3%. negativna prirast hrvatskog BDP-a ima trend smanjivanja do posljednje godine negativnog prirasta a to je 2014. godina kada taj postotak iznosi svega -0,1%. to je godina nakon što Hrvatska ulazi u EU te nakon te godine Hrvatska bilježi rast stope BDP-a. tako se u najvećoj mjeri počinju osjećati efekti integracije hrvatskog gospodarstva s europskim lancem vrijednosti dvije godine nakon njena pristupanja te Hrvatska posljednjih godina ostvaruje brži i veći rast u odnosu na prosjek EU. Bitno je istaknuti kako Hrvatska mora težiti ostvarenju veće realne stope rasta BDP-a te čim efikasnije iskoristavati prednosti slobodnog tržišta EU. Vidljivo je po podacima prije i nakon 2013. godine koliku je ulogu pristup Europskoj uniji ima u razvoju nacionalnog gospodarstva.

4.3. ULOGA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE U GOSPODARSTVU TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19

Trenutno stanje u gospodarstvu karakterizira pandemija virusa COVID-19. Specifična je to situacija za sve države svijet i njihova gospodarstva budući da je u tijeku najvećeg vala virusa većina zemalja donijela mjere karantene te je sa time došlo do znatnog smanjenja gospodarskih aktivnosti. Uloga je država u konkretno situaciji da donošenjem raznih mjera pripomognu i oporavku gospodarstva što je zahtjevan zadatak.

Pandemija je dovela do mjera zatvaranja granica RH što bi imalo izrazito negativan odraz na turističku sezonu ukoliko bi se ta mjera produžila do njenog početka. Već je rečeno koliko značaj ima turizam u gospodarstvu Hrvatske te se ono ne može osloniti na domaći turizam. Zato su mjere zaštite donesene od Civilne zaštite Republike Hrvatske pomogle smanjenju oboljelih i borbi s virusom skupa sa odličnim funkcioniranjem zdravstvenog sektora. Hrvatska je na vrijeme počela donositi mjere kako bi zaštitila svoje stanovništvo od većeg broja oboljelih te time skratila vrijeme rigoroznih mjera kako bi se gospodarstvo u što bržem roku krenulo oporavljati. Krajem svibnja Hrvatska bilježi znatno smanjenje broja oboljelih te počinje popuštanje mjera i otvaranje granica što dovodi do mogućnosti barem djelomice uspješne turističke sezone. Jasno je kako broj turista i prihodi od turizma neće biti na tragu prijašnjih godina no državni sektor je svojim zalaganjem i mjerama pokušava izvući maksimum od trenutne situacije.

Vlada Republike Hrvatske donosi niz mjera za pomoć gospodarstvu tijekom pandemije koronavirusa:⁴⁶

- Povećanje iznosa potpore Hrvatskog zavoda za zapošljavanje za očuvanje radnih mjesta u sektorima pogođenim koronavirusom
- Oslobođenje poslodavaca koji koriste potpore Hrvatskog zavoda za zapošljavanje za očuvanje radnih mjesta u sektorima pogođenih koronavirusom od pripadajućih doprinosa
- Mogućnost odgode plaćanja poreza do naplate izlaznih računa
- Porezni obveznici kojima je rad onemogućen ili otežan za vrijeme pandemije, biti će djelomično ili upotpunosti oslobođeni javnih davanja za travanj, svibanj i lipanj
- Umjesto plaćanja PDV-a prilikom uvoza može se propisati iskazivanje obveze PDV-a u prijavi, bez stvarnog plaćanja
- Produženje rokova za dostavljanje financijskih izvješća
- Razne mjere za turizam i poljoprivredu
- Dodatni program kojim se osigurava likvidnost malih i srednjih poduzetnika pogođenih pandemijom u vezi zajmova za obrtna sredstva uz uvjet pada prihoda poduzetnika od minimalno 20% u prvom kvartalu godine
- Povoljnije kamatne stope mikro i malih zajmova za ruralni razvoj

Vidljivo je kako država raznim mjerama potiče nastavak gospodarskim aktivnosti i daje poticaje poslodavcima iz sektora pogođenih koronavirusom. Te mjere donekle će ublažiti utjecaj koji je pandemija imala na gospodarstvo Hrvatske te pokazuju koliku ulogu ima država u suvremenom gospodarstvu i njegovom održavanju i razvoju.

⁴⁶Službena stranica Vlade Republike Hrvatske, 2.4.2020., <https://www.koronavirus.hr/najnovije/vlada-na-sjednici-donijela-mjere-za-pomoc-gospodarstvu/378> (04.07.2020.)

5. ZAKLJUČAK

Uloga države u gospodarstvu mijenjala se s godinama te pogotovo tijekom 20. stoljeća. Tada je vidljivo kako se promišlja o potrebi uloge države te u koliko mjeri bi trebala sudjelovati u gospodarstvu. Mijenjale su se različite ekonomske misli no stekao se zaključak kako država treba biti uključena kako u tržišno tako i u cjelokupno gospodarstvo.

Ono što karakterizira suvremeno gospodarstvo je proces globalizacije. To je proces u stvaranja svijeta kao jedinstvenog tržišta. Država ako ne uskladi svoj razvoj za razvojem same globalizacije teško će se razvijati i ostati u tijeku sa novim tržišnim trendovima.

Kao najbitnije politika države u suvremenom gospodarstvu javlja se makroekonomska politika. Ona utječe na kretanje ukupnih aktivnosti nekog gospodarstva. Država mora pomno odabrati kojim instrumentima makroekonomske politike će se koristiti sve zavisno o ciljevima kojima teži odnosno koje želi postići. Makroekonomska politika ima za cilj održavanje odnosno stabilnost gospodarstva te njegov razvoj. Njome se utječe na zaposlenost, stabilnost cijena, deviznog tečaja i ravnomjernu distribuciju dohotka. Pravilnim i konkretnim korištenjem makroekonomske politike država može ostvariti povećanje proizvodnje te vanjskotrgovinsku stabilnost. Kao najbitniji instrumenti odnosno politike makroekonomije države javljaju se monetarna fiskalna i vanjskotrgovinska politika.

Monetarna politika upravljana je od strane središnje banke te država ne može njome samostalno upravljati. Država u korelaciji sa središnjom nacionalnom bankom putem monetarne politike može djelovati na visoku stopu gospodarskog rasta, zaposlenost te stabilnost deviznog tržišta. No sve to planiranim i pravilnim korištenjem monetarne politike no svakako monetarna politika ima svojih mana te se one suzbijaju ako država uz monetarnu politiku djeluje i fiskalnom politikom

Fiskalna politika može se smatrati jednom od najvažnijih politika makroekonomije države. Ona je usko vezana za donošenje odluka o državnom proračunu te za veličinu i strukturu državne potrošnje. Sve to u cilju utjecanja na ekonomske aktivnosti u državi. njen glavni cilj bio bi svakako smanjenje jaza između javnih prihoda i rashoda. Njome se mogu izdvajati sredstva za javne potrebe te se njome vrši distribucija dohotka. Ona također u kombinaciji sa monetarnom politikom ima za cilj održavanje pune zaposlenosti te poticanja

proizvodnje u državi. porezi predstavljaju njenu okosnicu te je na državi da pravilnom raspodjelom dohodaka utječe na razvoj gospodarstva.

Vanjskotrgovinska politika predstavlja jedan važan faktor u suvremenom gospodarstvu. Država njome putem carina i drugih instrumenata određuje hoće li štiti svoje gospodarstvo i domaću proizvodnju i u kojoj mjeri. Svakako treba naći određenu uravnoteženost između protekcionizma i šticeđnja domaće proizvodnje te uvoza. Država treba održati pravednu tržišnu utakmicu za sve sudionike tržišnog natjecanja bilo iz uvoza ili domaće proizvodnje no opet treba raznim subvencijama i poticajima razvijati domaća poduzeća i gospodarstvenike.

Država treba imati ulogu šticeđnja tržišne konkurencije raznim mjerama te dovođenjem zakona o zabrani monopola, duopola i raznih drugih udruženja koji smanjuju konkurentnost na tržišnoj utakmici te ne dopuštaju razvoj novih poduzeća jer ih regulacijom cijena odbijaju s tržišta. Država može u takvim slučajevima osnovati Agenciju za zaštitu tržišnog natjecanja koja će provoditi njene zakone u svezi s monopolističkom konkurencijom odnosno monopolima općenito.

Svakako ističe se važnost države u obrazovanju odnosno osposobljavanju stanovništva za rad. Stanovnik je najveći kapital države i država u njega mora ulagati ukoliko se misli razvijati. Treba poticati obrazovanje stanovništava kako bi ono kasnije dovelo do inovacija i razvoja poduzeća nacionalne privrede. Zdravstveni sektor pokazao je koliku važnost ima u gospodarstvu te koliki je njegov utjecaj u pandemiji koronavirusa. Njegovim djelovanjem ublažile su se posljedice pandemije u mnogim državama što je smanjilo ukupan utjecaj pandemije na gospodarstvo.

U završnom poglavlju rada analizom sagledano je trenutačno stanje Hrvatskog gospodarstva. Jasni su ciljevi kojima Hrvatska teži te tu svakako ima znatnu ulogu pristupanje Europskoj uniji. Od trenutka pristupa Hrvatska bilježi stalan rast BDP-a. Za Hrvatsku su se ulaskom u EU otvorile nove mogućnosti te je bitno da se ciljanim politikama i korištenjem EU fondova nastavi njen trend gospodarskog rasta. Hrvatska je također pogođena pandemijom te je sagledano kroz vladine mjere kolika je zapravo uloga države u kriznim situacijama. Kombinacijom vladinih mjera i kvalitetnom reakcijom zdravstva hrvatsko gospodarstvo izbjeglo je veće posljedice pandemije.

LITERATURA

1. KNJIGE

1. Borozan, Đ: Makroekonomija, Ekonomski fakultet Sveučilišta Josipa Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2019.
2. Ivančević, T., Perc K.: Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola Zagreb, Zagreb, 2017.
3. Lolić Čipčić, M.: Međunarodna ekonomija, Sveučilište u Splitu, Split, 2015.
4. Pašalić, Ž.: Gospodarstvo Hrvatske, Politička kultura, Zagreb, 2011.

2. ČASOPISI

1. Benić, Đ.: Monetarna politika: transparentnost središnje banke i ciljana inflacija,, Sveučilište u Dubrovniku, Dubrovnik, 2014., p.233-246
2. Butorac, G.: Država i ekonomija; Gdje je Hrvatska?, Ekonomski pregled, Zagreb, vol. 65, br. 6, 2014. p. 513-540
3. Benko, D.: Država kako čimbenik gospodarskog razvoja, Polemos, Zagreb, vol.26, br.32, 2013., p. 149-164
4. Jurčić, LJ.: Stanje hrvatskog gospodarstva- Hrvatska u Europskoj uniji, Ekonomski pregled, 23. Tradicionalno savjetovanje hrvatskih ekonomista, 66, Opatija, 25, 2015., p. 609-642
5. Tanzi, V.: The changing role of the state in the economy: A historical perspective, IMF working paper, International Monetary Fund, Washington, 1997., p. 3-25
6. Tanzi, V., Schuknecht, L.: Public spending in the 20th century, Cambridge university press, Cambridge, 2000, p. 3-51

3. INTERNETSKI IZVORI

1. Bartulović, V.: "Utjecaj fiskalne politike na gospodarski rast", Srpanj 2019., <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst%3A2721/datastream/PDF/view> (10.6.2020.)
2. Hrvatska gospodarska komora: "Gospodarstvo Hrvatske 2018.", prosinac 2019., <https://www.hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2018-web5de4e54e2e6c2.pdf> (01.07.2020.)
3. Republika Hrvatska: Ministarstvo vanjskih i europskih poslova: "Hrvatska - strateški, institucionalni i zakonodavni okvir", <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/razvojna-suradnja-i-humanitarna-pomoc/ciljevi-i-prednosti-razvojne-politike-rh/> (30.06.2020.)

4. Službena stranica Vlade Republike Hrvatske, 2.4.2020.,
<https://www.koronavirus.hr/najnovije/vlada-na-sjednici-donijela-mjere-za-pomoc-gospodarstvu/378> (04.07.2020.)
5. Šimunović, H; Deskar- Škrbić, M.: “Ekonomika javnog sektora: uloga države u tržišnom gospodarstvu”, 22.11.2018.,<https://arhivanalitika.hr/blog/b2b-ekonomika-javnog-sektora-uloga-drzave-u-trzisnom-gospodarstvu/> (30.06.2020.)

4. NATUKNICE-ODREDNICE

1. „*Hrvatska enciklopedija*“, .Leksikografski zavod Miroslav Krleža“, 2020.,
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=22812> (25.06.2020.)

KAZALO KRATICA

Kratika	Puni naziv na strnom jeziku	Tumačenje na Hrvatskom jeziku
BDP	Gross domestic product	Bruto domaći proizvod
EU	European union	Europska unija
SAD	United States of America	Sjedinjenje Američke Države

POPIS TABLICA

Tablica 1. Prednosti i mane slobodne trgovine	23
--	-----------

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Rast javnih rashoda u razdoblju od 1870.-1990. prema postotku BDP-a..6	
Grafikon 2. Realne stope rasta BDP-a Hrvatske u razdoblju 2008.-2018. godine	33
Grafikon 3. Realne stope rasta BDP-a u Hrvatskoj i EU-28 u razdoblju od 2008.-2018. ...	35

POPIS SHEMA

Shema 1. odnos između ciljeva, vrsti i instrumenata te ciljanih varijabli makroekonomske politike	14
--	-----------